

Man måste anpassa sig hela tiden

Två föräldrars livsberättelser

You have to adapt all the time

Two parents' life histories

Examensarbete inom pedagogik
Avancerad nivå 15 Högskolepoäng
Vårtermin 2010

Ingela Gyllspång
Jessica Lundmark
Handledare: Maria Bergman
Examinator: Monica Johansson

Resumé

Arbetes art: Magisteruppsats, Avancerad nivå, 15 hp

Högskolan i Skövde

Titel: Man måste anpassa sig hela tiden

Två föräldrars livshistorier

Sidantal: 51

Författare: Ingela Gyllspång och Jessica Lundmark

Handledare: Maria Bergman

Datum: Juni 2010

Nyckelord: livshistoria, föräldrar med en annan kulturbakgrund, skolgång, modersmål, utanförskap, innanförskap, identitet, erfarenhetupplevelse, ackulturering, interkulturalitet, intersektionalitet,

Studiens syfte är att, med hjälp av life-history metoden, bidra med en fördjupad förståelse av hur föräldrar med utländsk bakgrund upplever och erfar sitt liv under ankomsten till Sverige och hur de minns och konstruerar sin egen migrationshistoria och sönerns skolgång.

Livshistorierna baseras på intervjuer med två föräldrar från Irak och Iran. Föräldrarnas utsagor visar att de livsval som föräldrarna har gjort har haft betydelse för sönerns skolgång. De har valt att undvika att bosätta sig i segregerade områden och de har strävat efter att bli integrerade i det svenska samhället. Familjer med utländsk bakgrund genomgår en ackultureringsprocess och de båda informanterna tillhör assimilerade familjer vilket betyder att de har anammat majoritetskulturens normer. I informanternas utsagor belyses de erfarenheter de har av maktförhållandet mellan minoritetskulturer och majoritetskulturer vilket leder vidare till begreppet intersektionalitet. Föräldrarnas livshistorier lyfter även fram de olika referensramarna av skolans innehåll som föräldrar med utländsk bakgrund kan bära med sig och det är viktigt att skolan kan bemöta det på ett bra sätt och det interkulturella perspektivet bör genomsyra skolans verksamhet. Modersmålsundervisning har visat sig ha liten betydelse för sönerns studieresultat däremot har föräldrarnas olika livsval haft desto större betydelse.

Abstract

Study: Advanced level, 15 hp, University of Skövde
Title: You have to adjust all the time
Two parents' life histories
Number of pages: 51
Author: Ingela Gyllspång and Jessica Lundmark
Tutor: Maria Bergman
Date: June 2010

Keywords: life history, parents with a different cultural background, education, language, marginalization, within munity, identity, experience, integration, segregation, interculturality, intersectionality

The aim of this study is by using life-history method, to provide a deeper understanding of how parents of foreign origin experience their arrival to Sweden and how they remember and reconstruct their own migration history and their sons schooling.

The life histories are based on interviews with two parents from Iraq and Iran. The parents' statements show that the parents' life choices have influenced the sons' schooling. They have chosen to avoid living in segregated areas and they have been trying to get integrated into the Swedish society. The integration of families with foreign origin varies and the two informants belong to assimilated families which mean they have embraced the dominant culture norms.

The informants' statements show the experiences of power between majority and minority cultures, cultures which brings us to the concept of intersectionality. The parents' life histories also show the different references of the school's content that parents of foreign origin can carry around and it is important that the school can address it in a good way and the intercultural dimension should influence the school's activities. To study native language has proven to have little impact on the sons' academic performances, however, the parents' different life choices had more impact.

Adaptability is not imitation. It means power of resistance and assimilation.

Anpassning är inte imitation. Det betyder motståndskraft och assimilation.

Mahatma Gandhi (1869-1948)

Tack till vår handledare Maria Bergman för allt stöd och hjälp.

Tack till våra två informanter, Lydia och Mohammed också ni helt ovärderliga för genomförandet av vår studie. Det var mycket intressant att sitta ner och lyssna till era livsberättelser.

Tack till våra respektive familjer för uppmuntran och glada tillrop.

Innehåll

Uppsatsens struktur och disposition	1
KAPITEL 1 – Inledning av studien, metoden och genomförandet	2
Barnen fick inte gå tillsammans med de svenska	2
Val av informanter	3
Syftet med studien	4
Life-history metoden	4
Samtalet som ledde till en berättelse	8
Tematiseringsschema	9
KAPITEL 2 – Teoretisk bakgrund	11
Från identitet till interkulturellt perspektiv	11
Integration	12
Segregation	14
Vi och dom	15
Intersektionalitet	16
Majoritets- och minoritetskultur	17
Etnocentrism	18
Kulturrelativism	18
Interkulturalitet	19
Skolan som kulturförmedlare	20
Kompletterande eller kompenserande förhållningssätt	22
Modersmålet	23
KAPITEL 3 – Resultatet av två livshistorieberättelser	25
Två livshistorier	25
Från länder med annan kultur och dessutom i krig	25
Flykten från kriget i Irak	25
Lydias minnen från sin skolgång	26
Flykten från militärkuppen i Iran	26
Lärarna pratade aldrig med oss barn	28
Ankomsten till Sverige i slutet på 1980-talet	28
Vi ville inte bo i invandrartäta områden	28
Flykting och fotbollsintresserad i ett nytt land	29
Man måste anpassa sig hela tiden	30
Jag vill ge mina barn det jag själv inte fick	30
Skolans bemötande och förväntningar	31
Första mötet med svensk skolverksamhet	31

Modersmålsundervisning	32
Betyg och förväntningar	32
KAPITEL 4 – Resultatdiskussion	39
Föräldrarnas livsval	39
Vi tycker att det är bra att bo nära svenskar	39
Man ska vara diskret och anpassa sig hela tiden	40
Vi i vår familj är inte högljudda och sådana som bråkar	40
Olika referensramar av skolans värld	41
Vi erbjöds arabiska men vi är assyrier	42
KAPITEL 5 – Metoddiskussion	44
"Naturen förklarar vi, själslivet förstår vi"	44
KAPITEL 6 – Sammanfattning av studien och förslag till vidare forskning	46
De betydelsefulla faktorerna	46
Förslag till framtida forskning	48
Referenslista	49
Bilaga1	
Bilaga 2	

Uppsatsens struktur och disposition

Inledningsvis i kapitel ett presenteras ett citat från samtalet med vår ena informant som speglar våra tre övergripande teman identitet, intersektionalitet och interkulturalitet. Sedan ges en motivering till ämnesvalet och vår metod presenteras och tillvägagångssättet förklaras. I kapitel två redogör vi för våra tre teman och för vilken forskning som ligger till grund för dem. I kapitel tre har vi valt att presentera resultatet i två delar där den ena delen fokuserar på föräldrarnas bakgrund och den andra delen lyfter fram föräldrarnas erfarenheter av sönernas skolgång. De här båda delarna avser vi att sammanfoga och analysera i relation till aktuell forskning som är vårt fjärde kapitel. I kapitel fem diskuteras metoden och dess betydelse för studien. Det sjätte och sista kapitlet innehåller slutdiskussionen och förslag till framtida forskning.

KAPITEL 1 – Inledning av studien, metoden och genomförandet

Vårt intresse för elever och föräldrar med annan kulturbakgrund har växt fram och vi har erfarenhet av att personal inom skolan, däribland vi själva, har för lite kunskap om hur man bemöter föräldrar med utländsk bakgrund¹. En av författarna hade ett utvecklingssamtal med en elev och dennes föräldrar med utländsk bakgrund och ett vanligt förfaringsätt under utvecklingssamtal är att lärare ställer frågan om hur föräldrarna anser att personalen ska arbeta för att hjälpa deras barn på bästa sätt. Detta sätt att kommunicera och sätta eleven i centrum och föräldrarna som experter skapade en oväntad reaktion. Föräldrarna förlorade tilliten till läraren eftersom de ansåg att läraren skulle vara experten och veta hur man skall hantera en sådan situation på ett professionellt sätt och inte fråga dem. Denna situation är inte unik på något sätt utan missförstånd som detta inträffar ofta inom skolans praktik och vi anser att medvetenheten behöver öka kring området interkulturalitet. Det är genom föräldrarnas röster som vi vill undersöka hur deras söners skolgång varit, då vi anser att föräldrarnas inflytande är stort och att de kan ge oss en vidare bild av sönerns skolsituation när det gäller kontakten mellan hem och skola.

Barnen fick inte gå tillsammans med de svenska

Vi inleder med ett citat från en av de två föräldrar vi har intervjuat i vår studie för att det här citatet speglar några av de teman som kommer att belysas i studien, och det är framför allt tre övergripande teman som återkommer i föräldrarnas berättelser och de är identitet, intersektionalitet och interkulturalitet. Vi anser att citatet speglar de föreställningar föräldrar med utländsk bakgrund kan ha om en verksamhet som de inte vet någonting om.

Vi kom till en liten plats i Sverige och fick veta att våra barn skulle bli placerade på ett dagis i en grupp med bara barn till flyktingar. Vi tyckte inte att det var bra till en början. Från början kände jag det som särbehandling och jag får inte säga så men som rasism. Årligt talat var det inte bra för mig och min man i början. Vi ville att de skulle gå med svenska barn för att lära sig svenska. Ville de inte att svenska barn skulle få vara med våra? Senare visade det sig att det var jättebra. Jag minns detta dagis och personalen där som jättebra. De gjorde så att vi lärde oss språket och svenska traditioner och kultur. De talade långsamt och var lugna, de tog sig tid med oss. De tipsade oss att köpa svenska barnböcker med en mindre mängd text. De sa att vi skulle börja titta på bilderna och sedan lära oss ett ord i taget... Ni lärare har stor betydelse inte bara för våra barn utan för oss föräldrar också. Jag hade inte kontakt med mina grannar utan det var förskolan som var min kontakt med Sverige. Jag minns från den första tiden något som beskriver hur förstående de var på dagiset. Vår son hade minnen från kriget, det märktes när han hörde flyplansljud. I hans ögon märkte vi hans rädsla när han hörde flyplansljud. Jag berättade och förklarade det för personalen, det var ett litet dagis och han var känslig. Personalen hade tid för varje barn, när han var rädd för ljuden tog de honom i knäet och kramade honom.

Berättelsen om det första mötet med den svenska skolan är Lydias, och detta möte ägde rum för cirka 19 år sedan. Lydia kallar förskolan för dagis, och dagis är fortfarande, nästan 20 år senare, det ord som ofta används i vardagsspråk om förskolan. För Lydia har den första erfarenheten av skolan haft stor betydelse för henne och hennes familj. Trots att hon först ansåg att förskoleplaceringen kändes som en särbehandling som bottnade i vad hon själv benämner som rasism insåg hon sedan motivet bakom beslutet att placera sonen på den förskolan. Lydia beskriver även vikten att personalens bemötande och vi tycker att det

¹ Det finns inget bra begrepp för att benämna människor med utländsk bakgrund men vi vill inte använda begreppet invandrare eftersom det har en negativ klang.

visar att ett interkulturellt förhållningssätt är viktigt för att kunna bemöta föräldrar med utländsk bakgrund och stärka dem i sin föräldraroll.

Lydia kom till Sverige i slutet på 1990-talet, och hon är en av två informanter som delger oss sina livshistorier. Lydia är gift med en man från Irak. Hon är mamma till två barn, en pojke som nu studerar på ett tekniskt program på universitetet, och en dotter som studerar på gymnasiet. Familjen bor i egen villa i en medelstor svensk stad. Både Lydia och hennes man förvärvsarbetar, hon som tolk och han som läkare. Mohammed², vår andre informant, är gift med en kvinna från Iran. De har två barn som går på gymnasiet. Sonen går andra året på ett studieförberedande program och dottern går i årskurs 1 på ett annat studieförberedande program. De bor i en villa i ett litet samhälle. Mohammed är fritidsledare, och arbetar nu med handikappade ungdomar. Hans fru arbetar som lärare.

Val av informanter

Det som styrde vårt urval av informanter var att de skulle vara föräldrar till pojkar som genomgår eller har genomgått gymnasial utbildning och det beror delvis på att vi tidigare läst en doktorsavhandling som heter *Utifrån sett – Inifrån upplevt – Några unga kvinnor som kom till Sverige i tonåren och deras möte med den svenska skolan* som handlar om 12 unga högskolestuderande kvinnor med utländsk bakgrund som i tonåren kom till Sverige. Den studien beskriver deras möte med den svenska skolan och hur det ledde till att de fick en framgångsrik skolkarriär (Cederberg, 2006). Vi har inte funnit någon motsvarande studie som gäller pojkar med utländsk bakgrund och därför ville vi studera vad föräldrar med utländsk bakgrund anser ha påverkat deras söners skolgång och gjort den framgångsrik. Med framgångsrik menas här att deras skolresultat har meriterat dem till att studera vid högskolan.

Enligt en statistisk undersökning är det endast 45,1 procent av pojkar med utländsk bakgrund som avslutar sin gymnasieutbildning (SOU 2005:56). Istället för att fokusera på vad det är som gör att många pojkar med utländsk bakgrund inte fullföljer sin gymnasieutbildning vill vi presentera en bild av dem som har bra studieresultat. Anledningen till att vi valde informanter med söner som avslutat, eller är i slutet av sin gymnasiala utbildning, är att föräldrarna har ett längre perspektiv på svensk skolgång. Dessutom hade vi som krav att föräldrarna skulle ha genomgått grundläggande SFI för att undvika språkliga problem. Vi vill även ge statistiken en motbild och då syftar vi på vilka bakomliggande faktorer som påverkar sönernas skolgång i en positiv riktning och det gör vi genom att låta föräldrarna berätta om det.

Vi eftersökte informanter genom att besöka olika gymnasieskolor och med rektorers tillåtelse delade vi ut ett informationsbrev till elever med utländsk bakgrund där vi ville komma i kontakt med deras föräldrar. Antingen svarade de inte på brevet eller så tackade de nej till att ställa upp på intervju. Flera av dem var tveksamma för de kände inte trygghet i att utelämnas uppgifter om sig och sin familj medan andra angav att de inte hade tid. Till sist kom vi i kontakt med två informanter, Lydia och Mohammed. Dessa personer kom vi dels i kontakt med genom den kvinna som vi intervjuat i pilotstudien. Hon hade kontakt med en av våra blivande informanter, som stämde in på våra urvalskriterier och dessutom var villig och intresserad att ställa upp på en intervju. Den andra informanten kom vi i

² Namnen på föräldrarna är fingerade. Lydia är ett kristet namn och representerar kvinnans och hennes religionstillhörighet. Det muslimska namnet Mohammed är namnet vi gett mannen som har en muslimsk bakgrund

kontakt med genom en kollega till en av oss. Informanterna känner inte varandra och det var slumpen som avgjorde att det blev just de två.

Syftet med studien

Studiens huvudsyfte är att genom flerkulturella föräldrars livshistorier förstå och beskriva vilka faktorer som har haft betydelse för sönernas skolgång och studieresultat.

Ett underordnat syfte är att med hjälp av life-history metoden, bidra med en fördjupad förståelse av hur föräldrar med utländsk bakgrund upplever och erfar sitt liv under ankomsten till Sverige och hur de minns och konstruerar sin egen migrationshistoria och sönernas skolgång.

Life-history metoden

Den kvantitativa forskningen ser omgivningen på ett mer eller mindre objektivt sätt och man kan illustrera det genom att man ställer individen utanför omvärlden för att observera den. Individen observerar, registrerar och med hjälp av siffror bedömer omvärlden och utgår man ifrån hypoteser. Med det kvalitativa sättet illustreras individen som att den ingår i en omgivande social och kulturell konstruktion av verkligheten och ser den subjektivt. Om man jämför med kvantitativ metod är den stora skillnaden att man med en kvalitativ metod fokuserar på hur individen uppfattar och tolkar den omgivande verkligheten (Backman, 2008).

Det fenomenologiska förhållningssättet har varit det vanligaste inom kvalitativ forskning och den vill förstå sociala fenomen utifrån informantens egna perspektiv och beskriva världen som de upplever den. Genom verkligheten får man en bild av hur ett fenomen kan uppfattas eller beskrivas. Man fokuserar på hur individen tolkar och upplever sin verklighet i förhållande till tidigare erfarenheter och som forskare studerar man individens situationer i verkliga livet. Forskaren är en del av studien, inte bara en observatör utan det sker en interaktion mellan informant och forskare (www.infovoice.com).

Tidigare skolforskning har haft en mer kvantitativ och positivistisk inriktning som svarat på mer universella och generaliserade intressen. Det avvikande i forskningen har inte varit av intresse. En kvantitativ ansats av det traditionella akademiska sättet att forska på har varit vanligt förekommande. Fenomen studeras ett på ett kvantitativt och positivistisk sätt och man utgår från en hypotes och söker svar på den. Vi började med att undersöka vad de stora filosoferna kommit fram till när det gäller den kvalitativa ansatsen i vårt sökande efter ansats. På hemsidan *infovoice* kan man läsa om de olika filosoferna och man kan läsa att Wilhelm Dilthey som levde på 1800 – talet myntade uttrycket *Naturen förklarar vi, själslivet förstår vi*. Han menade att tolkning kan vara en öppning för att förstå sådant som var svårt att förklara med en rent positivistisk inställning. Husserl uttryckte att man kan hitta den sanna beskrivningen av ett livsvärldsfenomen och anser att det är en större sanning än de sanningar som tas fram inom naturvetenskaplig positivistisk forskning. Enligt Heidegger kan vi tolka vår livsvärld men inte vara säkra på vad som är sanningen. Gagamer ansåg att öppenhet kan föra oss närmare sanningen men aldrig ända fram och det viktiga är hur vi tolkar. Ricoeur menade att det är viktigt att man har en kritisk reflexion

och förklaring eller tolkning när det gäller forskning med livsvärldsansats (www.infovoice.com).

Det finns inom forskningen olika uppfattningar om innebörden i de två begreppen kvalitativa och kvantitativa. I olika metodböcker ges en flora av olika begrepp och inte alltid entydiga förklaringar till dem. Åsberg är en av dem som anser att det har med egenskaper att göra istället för metoder när han förklarar sin ståndpunkt. Åsberg återger hur Nationalencyklopedin förklarar termerna kvantitativ som betyder att beskriva mätbara egenskaper och kvalitativ står för att understryka faktiska egenskaper. Han menar att dessa termer bara har att göra med egenskaper hos data man samlar in. Det gäller alltså inte sättet man går tillväga för att samla in – eller för den delen analysera – dessa data. Den kvalitativa ansatsen ses med glasögon som en empirisk- holistisk kunskapsansats, som av många kallas den kvalitativa metoden. Metoder (ansatser, perspektiv, etc.) kan inte vara kvantitativ eller kvalitativ enligt Åsberg. Han jämför med att säga att hans undervisningsmetod i matematik inte kan anses vara antingen kvalitativ eller kvantitativ även om innehållet har med siffror att göra. De båda metoderna kompletterar varandra och framställningen av metoderna sedda med olika slags glasögon tenderar att framställa onödigt stora skillnader mellan dem (Åsberg, 2001).

Även om Åsberg menar att det inte går att särskilja kvalitativa och kvantitativa metoder helt åt menar vi ändå att det var en kvalitativ studie vi skulle göra utifrån vårt syfte eftersom den handlar om att förstå föräldrarnas upplevelser. Det finns många olika metoder som är kvalitativa men vi valde life history metoden. Vi blev inspirerade att använda den eftersom den tycktes passa bra in på vårt syfte och forskningsfråga. Att välja life-history metoden har varit en utmaning för oss, dels för att man inte följer det traditionella upplägget av en uppsats vad gäller rubriceringar och analyser av data, och dels för att det finns många olika tolkningar av life-history metoden. Det finns forskare som skiljer mellan life-story, som syftar på en informants personliga berättelse och life-history, som syftar på en personlig berättelse som är kompletterad med andra källor eller placerad i ett vidare sammanhang. Det finns även forskare som menar att det inte är någon skillnad mellan de båda begreppen. Vissa forskare använder begreppet livsberättelser och en del använder livshistorier. I den här studien används begreppet livshistorier efter som föräldrarnas berättelser sträcker sig över lång tid och de sätts in i ett samhälleligt sammanhang. Livshistorierna gör det också möjligt för oss att placera informanternas utsagor i ett sociokulturellt sammanhang. Man fokuserar på personen som intervjuas samtidigt som det ger en bild av det samhälle personens berättelse utspelar sig i. Livshistorier är samhälleligt intressanta eftersom de beskriver hur omgivningen var i förhållande till det som berättas. En livshistorieintervju behöver enligt Salminen-Karlsson (1994) inte inkludera ett helt liv utan det är vanligt att livshistorien endast sträcker sig över en längre tidsperiod. Vi kan se hur respektive intervjupersons nuvarande förhållningssätt till sin livsupplevelse har påverkats av deras förflutna. Vi ber informanterna berätta om sin egen skolgång och livet i hemlandet och om sitt barns skolgång och mötet med svenska skolan. Detta resultat ger en djupare förståelse och det blir inte så ytligt och generaliserat.

Som forskare är man en del i forskningen i life history metoden eftersom man tolkar det som sägs och skapar mening och kunskap av det som berättas. Vi ville lära oss mer om metoden som har fått ett uppsving efter att ha haft en undanskymd plats inom forskningsvärlden under många år. Ursprunget till metoden finns i antropologiska studier av amerikanska indianhövdingar i början av 1900-talet. Metoden utvecklades vidare inom den så kallade Chicagoskolan på 1920–30-talet. Den har fått utstå mycket kritik genom

åren, men utvecklades ytterligare i och med de feministiska studierna på 1980–90-talet. Sedan dess har metoden använts inom flera olika discipliner som journalistik, sociologi och pedagogik (Goodson & Sikes, 2001). Goodson och Sikes påpekar vidare att metoden ser något olika ut inom olika discipliner, och att den formas av forskaren och den aktuella kontexten. Goodson beskriver livshistoriemetoden enligt följande:

Life-history research relies on the way in which adults are able to reconstruct their past through the narration of their life history. Such stories are not an objective account of the facts of one's life...The "now" is, in other words, always present in one's story of the past. s. 16

Goodson och Sikes (2001) menar att nuet alltid är närvarande i det förflutna, och livshistorier är samhällsligt intressanta, eftersom de beskriver hur omgivningen var i förhållande till det som berättas. Metoden är som bäst när man kommer in på subjektets innersta. Man fokuserar på personen som intervjuas, samtidigt som det ger en bild av det samhälle personens livshistoria utspelar sig i. När personen ställs i fokus, får man en förklaring till varför någon agerar som den gör. Subjektet ses i relation till sin tids historia och sammanhang och vilken påverkan religion, ekonomi, psykologiska och sociala förhållanden har. Goodson och Sikes menar att man ska se livshistorieforskning som ett pussel där man sammanfogar de olika delarna med varandra.

En orsak till använda livshistorier som metod är att den är en alternativ form av kvalitativ forskningsmetod, som utgår från enskilda personers livsberättelser. Life history metoden fokuserar på innebörden i informantens livsvärld och bidrar därmed till att öka förståelsen i kvalitativa forskningsintervjuer. Livsvärlden är hur vi uppfattar världen och att den exempelvis består av minnen och förväntningar på framtiden. Life history metoden har gjort det möjligt för oss att studera söners skolgång beskrivet och upplevt ur en flerkulturell aspekt genom att lyssna till föräldrarnas berättelser. Genom att lyssna till de båda informanternas berättelser från deras bakgrund, kan vi förstå hur de tänkt i fråga om sina söners skolgång i Sverige (Salminen-Karlsson, 1994).

I den kvalitativa metoden börjar man med att samla in data och utifrån rådata skapar man en bearbetad berättelse och därefter egna teorier och formulera begrepp och hypoteser. Detta kallar man för ett induktivt arbetssätt (Backman, 2008). Det innebär att vi bara kan nå ny kunskap genom att observera verkligheten. En induktivt framtagen slutsats är mer eller mindre sann, men inte nödvändigtvis hundra procentigt sann. Intervjupersonerna berättar, enligt Salminen-Karlsson, aldrig sin historia objektivt, utan vi kommer att få en subjektiv iakttagelse av den. Subjektiviteten i metoden kan försvaras, då det är en egenupplevd subjektiv upplevelse, och att även vi som intervjuare tolkar berättelsen. Det finns ingen objektiv verklighet, utan vi konstruerar våra livshistorier (Möller, 2003). Genom bearbetningen av materialet som vi får ta del av synliggör och analyserar vi den kunskap de förmedlar i berättelserna.

Resultatet av metoden återges narrativt vilket innebär att den är i berättande form. Den kan beskrivas som historieberättande från början till slut. Berättelserna omformas till nya berättelser av författaren för att fokusera på huvudpoängerna i dem. Författaren förhåller sig aktivt under intervjun och uppmuntrar berättaren att utveckla och förtydliga berättelserna (Backman, 2008). Forskaren sätter in livshistorien i sitt sammanhang och kompletterar med annan forskning eller andras berättelser (Goodson, 2005). I olika studier har den narrativa berättelseanalysen använts och där visar det sig att den på goda grunder kan göra anspråk på att vara en givande vetenskaplig metod. Hydén (1992) citerar Elliot Mishler som beskriver hur vår verklighet skapas genom våra livsberättelser.

Porträtt av sociala fenomen i form av kronologiskt ordnade "återskapanden" med skilda sekvenser, en inbyggd händelseutveckling och ett slut som lämnar en öppning för en tänkbar fortsättning; de kännetecknas av inre sammanhang och innehåller många möjligheter. (s. 405)

Informanterna får berätta i kronologisk ordning hur de upplever sitt liv med fokus på skola och vad det har fått för konsekvenser i synen på deras söners skolgång. Berättelser har alltid funnits, och de har förmedlat kunskap, oavsett om berättaren är bra eller mindre bra på att framföra dem. Det är ett mycket bra sätt att förstå världen och människor i den. Vi har valt att använda berättelserna i vår studie för att de ger oss kunskap just om de människor som berättar, den sociala kontext de befann sig i och den verklighet de befinner sig i nu. Vi använder den narrativa metoden i transkriberings- och tolkningsarbetet, som innebär att vi skriver den i en berättande form, där berättelserna återges i kronologisk ordning. Resultaten av intervjuerna presenteras i form av berättelser som forskarna tolkar och därefter utförs efterhandsanalys och konstruktioner. Vi använder även narrativ rubrikstatus och det innebär att vi använder oss av målände, berättande rubriker som inte följer det traditionella sättet (Johansson, 2005).

Livshistoriemetoden bygger på minnen och den innehåller ett retrospektivt material. Informanten berättar om något som hänt för länge sedan, och han kanske inte minns det helt, eller också har han ändrat uppfattning och värderar det annorlunda nu. Detta är en kritisk aspekt som kräver intervjuarens noggrannhet. Våra minnesbilder förändras och förvanskas över tid, vi glömmer och omtolkar. Vi måste vara uppmärksamma på att detta påverkar berättelsen, och de retrospektiva frågorna har sina brister. De ger, enligt Trost (1997), inte svar på hur det var vid den tidpunkt som frågan behandlar, utan på hur den intervjuade nu ser på hur det var då. En annan risk med retrospektiva frågor, är att förändringar i samhället påverkar våra värderingar och attityder. Det gör att vi omtolkar fakta efter omständigheter och situationer.

En viktig faktor för kvalitén på intervjuerna är ett gott samarbete, som är byggt på förtroende. Varje del av intervjuarbetet sker under reflexion. *För att vetenskapligheten och trovärdigheten i en reflexiv intervju och analys ska vara så hög som möjligt, bör man vara tydlig och öppen med forskarens egen förförståelse, tillvägagångssättet och analysförfarande* (Thomsson, 2002, s. 42). Det blir ett givande och tagande mellan informanterna och oss som intervjuare. Salminen-Karlsson (1994) skriver att livsberättelser som intervjumetod många gånger är löst strukturerad, för att ge informanterna en chans att själva belysa vad de anser vara relevant för ämnesområdet.

En svårighet med metoden är att informationen kan bli skev, för även om man använder andra källor, kommer de i bakgrund av informantens berättelse. Vem återger "sanningen"? En ytterligare svårighet med metoden kan vara känsliga saker som berättas. Vilka fakta i en berättelse kan man återge i resultatet för forskning och var lagrar man alla de uppgifter man som forskare fått in? Informanten kanske berättar känsliga fakta som denne inte vill ska komma med. Forskaren måste inta en hållning för att inte informanten ska känna sig i underläge. Informanten utelämnar mycket av sig själv och det ställer i högsta grad etiska krav på forskaren. Vi valde informanter som vi inte hade någon privat relation till. De hade inte heller någon relation eller kände varandra. Vi informerade våra informanter om att de skulle få vara konfidentiella och att alla namn skulle avidentifieras. Däremot finns uppgifter om yrke och vilket land de kommer ifrån. Vi ansåg att det skulle ge en rättvisare bild om deras yrke och hemland namngavs. Mycket av vad de berättar skulle kunna relateras till landet och det skulle vara svårt att dölja. Trots att vi inte avslöjar deras

identitet, är det svårt att hålla informanterna helt konfidentiella, eftersom det finns människor i deras närhet som vet att de deltar. Muchmore (2002) menar att fingerade namn ökar konfidentialiteten, men han belyser att även läsarna har ett etiskt ansvar att respektera konfidentialiteten. Anonymitet är väldigt viktigt inom all forskning och de informanter som ingår i studien, ska vara avidentifierade och materialet förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte får tillträde till det. Vi har förvarat studiens material i inlåsta skåp på vår arbetsplats.

Muchmore använde sig av fyra kriterier när han arbetade med urvalet av data i sin studie och de är följande:

1. Är det relevant?
2. Är det sant?
3. Är det nödvändigt?
4. Är det etiskt korrekt?

När vi transkriberade utsagorna använde vi oss av de här fyra kriterierna för att få fram den mest relevanta data som enligt Muchmore är etiskt korrekt. Ytterligare information om hur vi gick tillväga finns att läsa om i metoddiskussionen.

Samtalet som ledde till en berättelse

Efter att ha studerat metoden och vad den innebär utförde vi våra intervjuer med de två informanter som vi hade fått kontakt med. Ett frågeformulär med öppna frågor som relaterades till vårt syfte och vår forskningsfråga användes som ett stöd, eftersom det kan vara svårt att berätta en hel livshistoria utan några fasta ramar blir strukturen ett hjälpmedel för intervjupersonerna (Salminen-Karlsson, 1994). Frågeformuläret hade vi upprättat i samband med en pilotstudie som vi hade genomfört tidigare. Pilotstudien hade genomförts ett halvår tidigare med en vårdnadshavare till en manlig elev med goda studieresultat på en gymnasieskola.

Inom livshistoriametoden finns flera olika sätt att samla in data på: brev, dagböcker, skrivna berättelser, gruppdiskussioner och intervjuer (Salminen-Karlsson, 1994). Vi valde intervjuer på grund av att varken brev, dagböcker eller skrivna berättelser är så vanliga eller lätta att få tag i. Vi intervjuade dem och lät dem berätta var för sig, då det fanns risk att informanterna skulle kunna påverka varandra. Det vi ville få fram var enskilda individers upplevelser om, och tolkningar av sitt eget liv och dess historia.

Ett informationsbrev skickades ut om varför vi ville göra en intervju med dem och de fick fundera kring några frågeområden (se bilaga 2). Vi utgick från ett frågeformulär som vi hade förberett och frågorna var öppna. Denna studies intervjuer liknade mer ett samtal och den ägde rum på ett personalrum efter avslutad arbetsdag. Det blev en lugn stund i en avslappnad miljö utan några avbrott och vi träffade de båda föräldrarna var för sig. Vi fokuserade på deras egen skoltid och på deras söners skoltid men samtalen handlade inte bara om det utan om livet i stort och om olika upplevelser som de intervjuade tog upp. Båda informanterna var goda berättare, som gjorde att de ganska snart började styra samtalet mer aktivt, och vi som intervjuare kunde inta en mer passiv hållning. Vi träffades och samtalen varade i 90 – 120 minuter där informanten var den som talade mest.

Intervjuerna som vi har spelat in och transkriberat förvaras av oss som författare till uppsatsen och kommer inte att publiceras förutom i den här studien. Namnen på föräldrarna är fingerade och som vi klaggjorde i början av kapitlet att Lydia är ett kristet namn och representerar kvinnans och hennes religionstillhörighet. Det muslimska namnet

Mohammed är namnet vi gett mannen som har en muslimsk bakgrund. Längre fram bad vi att få träffa dem på nytt när vi transkriberat och lyssnat på intervjun. Vi hade upptäckt att det fanns mer som vi behövde få klarheter i och det som de då kompletterade med, visade att de hade börjat reflektera över vad de tidigare berättat. De hade påmint om fler upplevelser eller detaljer som de utvecklade och fördjupade för oss. Det gjorde att vi fick en större förståelse av vad de berättat vid första tillfället.

Informanternas utsagor har avlyssnats flera gånger under transkriberingsarbetet samtidigt som vi har försökt organisera utsagorna. För forskaren är det en avvägning att presentera informanternas utsagor ordagrant vad gäller uttal och uttryck eller att anpassa utsagorna till skriftspråket. Vi har valt att presentera utsagorna i en kombinerad form vilket innebär att vi inte har skrivit orden som de uttalas men att vi har behållit vissa enstaka uttryck som vi anser har betydelse för det informanterna säger.

Vi, som författare, är medskapande i hur vi kontextualiserar utsagorna och informanternas utsagor i sitt sammanhang. Den texten kallar vi för text nummer två, och utifrån de tolkningar vi gjort har det utkristalliserat sig olika teman eller kategorier som gett en organisation av resultatet. För att åskådliggöra olika teman har vi konstruerat ett ”tematiseringsschema”, eller som ett pussel, som visar dem på ett överskådligt sätt. Billy Ehn (1988) skriver att livshistoriska intervjuers främsta syfte är att förmedla människors erfarenheter, och de bör sedan analyseras som berättelser som i sin tur är formade av särskilda teman. Utifrån våra teman har vi gjort upp ett schema för att tydliggöra vad vi vill studera. Héctor Pérez Pierto (2006) bedriver forskning inom livshistoria, och vi har studerat hans sätt att skriva, eftersom han använder en modell som vi tycker passar på vårt arbete. Vi syftar då främst på studiens utformning där Pérez använder ett inledande citat som har en särskild betydelse för studien, och det synliggör det som har varit mest intressant för studiens resultat.

Temana upprättades efter att vi intervjuat personerna och där framkom tre övergripande teman som är identitet, intersektionalitet och interkulturalitet. Under de tre temana har det bildats underrubriker och under temat identitet tar vi upp, integration och segregation, assimilation och ”vi och dom”. Under temat intersektionalitet tar vi upp, majoritets- och minoritetskultur, etnocentrism och kulturrelativism, skam och stolthet. Temat interkulturalitet innehåller skolans kulturella förhållningssätt, modersmålsundervisning och kompenserande eller kompletterande förhållningssätt. De tre temana utgör studiens röda tråd då vi behandlar dem i teoridelen och belyser med olika forskning. I resultatet finner man dem under de olika rubrikerna samt i analysen där vi summerar temanas betydelse.

Tematiseringsschema

Identitet	Intersektionalitet	Interkulturalitet
Integration och assimilation	Majoritetskultur – minoritetskultur	Skolans interkulturella perspektiv
Segregation	Etnocentrism – Kulturrelativism	Modersmålsundervisning
Vi och dom	Skam – stolthet	Kompenserande – kompletterande förhållningssätt

Utsagorna har vi sedan skrivit i berättande form och i kapitel tre avser vi att kontextualisera Lydias och Mohammeds berättelser genom att ge en bakgrundsbild av hur situationen såg ut i deras hemländer samt i Sverige i slutet på 1980 – talet.

KAPITEL 2 – Teoretisk bakgrund

I det här kapitlet redogör vi för den forskning som vi har tagit del av och som har med våra tre huvudteman att göra.

Från identitet till interkulturellt perspektiv

Ordet identitet kommer från latinets ord *identitas* och har betydelsen densamme och Svenska akademins ordlista har följande definition: *fullkomlig överensstämmelse, att man är den man utger sig för*. Inom utvecklingspsykologi och psykodynamiska teorier, som Goldstein–Kyaga och Borgström (2009) citerar i sin bok *Den tredje identiteten*, finner vi två stora giganter som problematiserat identitetsforskningen, Sigmund Freud och Erik Homburger och Freud formulerade en teori om att människans utveckling är indelad i olika stadier, som sedan Homburger Eriksson utvecklade vidare. Sociologen Anthony Giddens och filosofen Paul Ricouer har valt att beskriva identiteten som en berättelse och de menar att en människas identitet inte består av hur man betar sig och inte heller av hur andra reagerar, utan av förmågan att hålla igång en berättelse. Identiteten skapas av människan i form av en berättelse om livet och människan är både författare, berättare och huvudrollsinnehavare (Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009).

En människas personliga bakgrund är väldigt avgörande för hur livet ter sig. Identiteten har stor betydelse för hur människan ser på och upplever sin omgivning. Wellros (1998) skriver att en människas självbild är som en röd tråd som sträcker sig genom barndom, ungdom, medelålder och ålderdom. Identiteten är föränderlig till en viss del även om den samtidigt förutsätter kontinuitet när det gäller självbilden. Wellros (1998) menar att det är främst människans olika roller som förändras men att självbilden är mer bestående över tid. Författaren liknar självbilden med en prisma och hon skriver att beroende på vilken position betraktaren har och beroende på hur mycket ljus som faller på det återger prismet olika färger och olika lyster. En människas identitet kan ha många ansikten och varierar beroende på situationen och enligt sociologen Manuel Castells väljer människor att gruppera sig kring primära identiteter i en föränderlig och globaliserad värld. I de primära identiteterna innefattas religiösa, etniska, territoriella och nationella identiteter och de förstärks vid förändringar. Enligt vår tolkning menar Castells att människor har en tendens att förstärka sin identitetskänsla inom de primära identiteterna när det sker mycket förändringar kring dem. Castells anger religiös fundamentalism som exempel och jakten på identitet lägger grunden till social mening för människan. Det är viktigt för människor att ingå i en gemenskap för många blir det ännu viktigare i en globaliserad värld.

Ingrupp och utgrupp är två begrepp som brukar användas inom socialpsykologin och det förstnämnda innebär den gruppen som vi själva anser att vi tillhör. Utgrupp innebär de andra, de som står utanför gruppen upplever utanförskap. Grupp tillhörighet har stor inverkan på en människas sociala identitet. I vissa sammanhang upplever individen tillhörighet medan i andra sammanhang känner man ett utanförskap (Franzén, 2001). Rikard Jonsson (2007) har följt en grupp killar med annan kulturbakgrund och han belyser vikten av tillhörighet mellan olika grupper. Tillhörigheten kan uttryckas genom klädstil och språkliga uttryck och för den undersökta gruppen är klädstilen viktig.

Intresset för kläder är stort och klädstilen som utmärker gruppen är sportbyxor, keps, nyckelband och länk runt halsen.

För att bli en fullvärdig medlem i en ingrupp krävs det att den subjektiva och den objektiva identiteten sammanfaller. Subjektiv identitet är människans egen självbild medan objektiv identitet är den identitet som människan tilldelas av andra. När de här båda identiteterna strålar samman känner människan samhörighet och solidaritet gentemot de andra gruppmedlemmarna. Medlemmar som känner mycket solidaritet inom gruppen visar ofta fientlighet mot andra människor som står utanför gruppen (Jonsson, 2007).

Integration

Integration är ett uttryck för hur människor med annan kulturbakgrund anpassar sig till ett för dem ett nytt samhälle. Det kan exempelvis gälla språk, värderingar och religion. Lahdenperä (2004) belyser att språket är människans främsta nyckel till andra kulturer och till de människor som lever i dem. För att individen ska socialiseras eller integreras in i en ny grupp eller i ett nytt samhälle är den språkliga inläringen av stor betydelse. Människan utvecklar sin syn på samhället och världen utifrån sin språkliga förmåga, det vill säga det språk hon talar eller tänker på.

Franzén (2001) belyser att många människor med utländsk bakgrund är flerspråkiga och att de olika språken fungerar för olika syften. Trots flerspråkigheten stöter många på problem när de ska lära sig svenska eftersom flerspråkigheten ofta baseras på den muntliga traditionen medan den skriftliga har stor betydelse i den svenska språkkulturen. Det är viktigt att flerkulturella människor känner att det finns ett syfte med att lära sig det svenska språket för att vara motiverade. Det är viktigt att de får använda sina nyvunna språkkunskaper i praktiken för att de ska kunna utvecklas språk-mässigt. Motivationen att lära sig ett språk kan bero på olika saker menar Franzén (2001) och en viktig faktor är att de känner att de har nytta av sin svenskundervisning i praktiken för annars riskerar de att hamna i ett paradoxalt läge då de har svårt att få jobb om de inte behärskar språket. Har de inget jobb kan det vara svårt att finna motivationen att lära sig språket.

Många elever med annan kulturbakgrund pratar bra svenska men därmed är det inte sagt att de kan använda språket på ett sådant sätt som krävs för att tillägna sig kunskaper i olika ämnen. Elever med svenska som andraspråk genomgår en dubbel språkutveckling enligt Hyltenstam (1996). Han menar att invandrareleverna ska lära sig att tala svenska samtidigt som de ska tillägna sig kunskaper i olika ämnen på samma sätt som sina svensktalande klasskamrater. Hyltenstam citerar Cummins enligt följande:

För barn som börjar lära sig ett andraspråk i den tidiga skolåldern visar forskningen att det tar 5 – 7 år att uppnå en sådan nivå i detta språk, i vårt fall svenskan, att det fungerar kognitivt krävande sammanhang lika bra som infödda jämnårigas. Under dessa 5– 7 år är barn som inte har svenskan som sitt modersmål handikappade i inlärnings-sammanhang i förhållande till svenska barn. s. 42.

Att ingå i en social gemenskap är viktigt för alla människor eftersom man är beroende av social kontakt med andra för att utvecklas. Schjellerup Nielsen (2006) menar det är endast genom att vara tillsammans som man som individ lär sig vad som krävs för att få ett gott socialt samspel med andra och också sin egen vardag.

Assimilation och uppfostringsmönster

Assimilation (www.ne.se) utgör ett av studiens teman och begreppets innebörd är att människor anpassar sig inom olika områden men med olika nyansering och inriktning men det finns många betydelser av ordet assimilation t ex inom utvecklingspsykologi, språkforskning m m. Enligt Wikipedias förklaring betyder assimilation att nykomlingar i ett samhälle anpassar sig till majoritetens kultur, språk, värderingar och ibland religion. Till skillnad från assimilation innebär integration att människor med annan kulturbakgrund etablerar sig i det nya samhället, exempelvis på arbetsmarknaden, men utan att fullständigt anpassa sig till majoritetskulturen.

Processen att komma in i ett samhälle med dess uttalade normer och värderingar kan vara mödosam och det finns olika grader av ackulturering. Ackulturering innebär att en människa som har växt upp i en kultur och sedan flyttar till en annan kultur och lär sig den för att anpassa sig efter de normer och värden som råder i den nya kulturen. Ladhenperä (1997) hänvisar till Don Locke som gör en indelning av familjer med utländsk bakgrund beroende på hur ackulturerade de är i majoritetskulturen. Locke delar in familjerna i fyra olika grupper beroende på hur långt de har kommit i ackultureringsprocessen:

- Den traditionella familjen håller fast vid de vanor och värderingar som härstammar från ursprungskulturen och de tar avstånd från den nya kulturen.
- Den marginella familjen befinner sig i ett slags ingenmansland för de känner inte att de hör till vare sig ursprungskulturen eller den nya kulturen.
- Den assimilerade familjen har brutit med sin ursprungskultur och gör allt för att anpassa sig till den nya kulturen. Assimilering innebär att en minoritet helt överger sin egen kultur så att ursprungliga kulturskillnader försvinner.
- Den bikulturella familjen rör sig mellan de båda kulturerna och behärskar och respekterar båda.

En individs självbild går, enligt Wellros (1998), som en röd tråd genom hela livet och börjar i barndomen. Uppfostran kommer således in som en viktig del i individs identitetskapande och den betydelse den har haft för individens bakgrund. Asplund kännetecknar tre föräldramönster enligt Diana Baumrinds teori om uppfostringsmönster som hon presenterade 1967 och hon har blivit en av de mest kända forskarna inom området. Hon har gjort en studie om tre olika föräldrastilar i vita medelklassfamiljer. Forskningen handlar om interaktioner mellan föräldrars kontroll över sina barn, om de har ett tillåtande eller krävande förhållningssätt. Dessutom handlar den också om hur de bemöter sina barns känslor, på ett accepterande eller avvisande sätt (Asplund, 1987). Auktoritära föräldramönster kännetecknas av en hög grad av krav och kontroll men samtidigt avvisande och med låg responsivitet. Med responsivitet menar Asplund (1987) för det första att i sitt ursprungliga tillstånd är responsiviteten vild och barnslig men hämmas och tyglas genom socialiseringen. Den kan beskrivas som när två personer, t ex det lilla barnet och dess föräldrar, som har ett ömsesidigt samtal och känner gensvar av varandra då är responsiviteten optimal. En låg responsivitet innebär att ett barn lever mer eller mindre i ensamhet och isolering från det ömsesidiga samtalet

med sina föräldrar. Regler skall följas fast barnet inte alltid vet hur och varför de kommit till, men lyder av rädsla för att bli straffad. Fysiska straff kan förekomma. Den auktoritära föräldern tar ingen hänsyn till barnets behov eller önsknings. Barn med sådana föräldrar visar sig ofta ha låg självkänsla och problem i relation till jämnåriga och drar sig lätt undan och undviker sociala situationer. En del av dem är väldigt känsliga och tar inte egna initiativ utan saknar spontanitet.

Eftergivna föräldramönster som också kallas den tillåtande föräldrastilen karaktäriseras av en relativt hög grad av responsivitet men ställer inga direkta krav på barnet och agerar inte när barnet uppför sig dåligt. Dessa föräldrar anpassar sig till barnets behov och låter barnet ha samma rättigheter som vuxna. Generellt sett har man ofta funnit fler negativa än positiva drag hos barn med sådana föräldrar. Konsekvenserna av föräldrastilen är att barnen har bristande förmåga att ta eget ansvar. Barnen tenderar att bli dominanta, aggressiva och inte samarbetsvilliga. De saknar dessutom oberoende och förmåga att ta eget ansvar (Asplund, 1987).

Auktoritetsinriktat eller auktoritativt föräldramönster utmärks både av en hög responsivitet och samtidigt av krav och kontroll. Man betonar betydelse av samtalet mellan barn och föräldrar och ömsesidighet när det gäller krav, rättigheter och ansvar. Denna typ av förälder ser till barnets behov men har samtidigt rimliga krav och förväntningar på det. Föräldrarna är stöttande och aktivt engagerade i barnets liv. De låter barnet komma till tals, men det finns krav och regler att följa. Dessa barn blir självständiga och trygga, har större självförtroende och tar mer socialt ansvar än barn vars föräldrar har ett annat uppfostransmönster. Barn som vuxit upp med ett sådant uppfostransmönster visar genomgående större oberoende både kognitivt och socialt. Barnet verkar få bra social kompetens och kan samarbeta, samt uppnå sina mål i livet och lyckas i skolan (Asplund, 1987).

Vad man kan se från Baumrinds studie är att resultat från olika kulturer visar att hög självkänsla, självständighet och känslomässig stabilitet är relaterat till ett accepterande uppfostransmönster (Asplund, 1987). På samma sätt finns det ett samband mellan ett avvisande uppfostransmönster och flera slags problem, t.ex. svårigheter i att upprätthålla långsiktiga relationer, svårkontrollerad aggression, oförutsebart humör och lägre intelligens. Det finns kritik som har framförts av utvecklingspsykologiska forskare som hävdar att uppfostransmodell inte är tillräckligt detaljerad för att förklara optimal socialisation (Darling & Steinberg, 1993). Det finns även kritik mot att modellen överskattar betydelsen av föräldrars aktiva inflytande över barnets beteende (Stattin & Kerr, 2000).

En stor multikulturell studie (Westen, 1996) visade att kulturer där föräldrarna var mer avvisande resulterade i barn som blev mer fientliga mot sin omgivning och samtidigt mer osjälvständiga. De vuxna var mindre emotionellt stabila än i kulturer där föräldrarna hade mer stödjande och accepterande barnuppfostransmönster. En annan studie (Dunn & Plomin, 1990) som handlar om tvillingars syn på sin uppfostran visar det att det inte är själva uppfostransmönstret i sig som är det avgörande utan hur det aktuella barnet uppfattar den uppfostran det mottar. Hur barnet uppfattar föräldrarnas fostran påverkas av den kulturella och sociala kontexten.

Segregation

Begreppet segregation innebär att olika människogrupper är ojämnt fördelade geografiskt när det gäller var de bor, var de arbetar eller var de går i skolan. 2/3 av alla barn med utländsk bakgrund bor i Skånes, Stockholms och Västra Götalands län. Statistiska centralbyrån (SCB) delar in segregationen i tre olika grupper:

1. Demografisk segregation uppstår ofta i områden som kännetecknas av så kallade kategoriboenden som studentbostäder eller ålderdomshem.
2. Socioekonomisk segregation återfinns i områden där människors inkomster skiljer sig åt och där människor grupperar sig efter den sociala klasstillhörigheten.
3. Etnisk segregation kännetecknas av områden där människors kulturer, folkgrupper och religioner skiljer sig åt.

Det är inte konstigt att människor som flyttar från ett land till ett annat, där det mesta är okänt och nytt, knyter sig an till det som redan är känt för dem. Enligt en studie från Statistiska centralbyrån, SCB (2007:2) har den etniska boendesegregationen ökat i Sverige sedan 1990-talet. Det finns flera tänkbara förklaringar till det och en av dem är att det är invandrarna själv som skapar boendesegregation eftersom de väljer att bo nära varandra. En annan förklaring, som SCB anger, är att boendesegregationen beror på att invandrarna har lägre socioekonomisk tillhörighet. En tredje orsak är diskriminering och SCB skriver att boendesegregationen får konsekvenser för människors levnadsförhållanden. SCB menar att det finns ett samband mellan studieresultat och segregation i området och det är vanligare att barn som bor i områden med stor andel barn med utländsk bakgrund är obehöriga till gymnasiet, jämfört med barn som bor i andra områdestyper. I segregerade områden uppstår det ofta vi och dom relationer mellan de som bor i områdena och de som bor utanför (SCB, 2007:2).

Vi och dom

När man diskuterar och jämför den svenska kulturen med andra kulturer hamnar man ofta i ett ”vi och dom” läge. För att undvika det är det viktigt att definiera kultur som en grupp människor som delar liknande sätt att tänka och liknande sätt att uppträda och har liknande värderingar. Wellros (1998) menar att det är mer rättvist att hänvisa till mindre gruppstillhörigheter än nationalitet eller etnicitet när man diskuterar kulturskillnader eftersom det kan finnas stora variationer i en grupp människor med samma etnicitet.

Vi och dom begreppet har säkert alltid funnits i olika sammanhang men förstärktes och aktualiserades åter med invandrapolitiken under 1970-talet. Regeringen tillsatte 2004 en utredning om åtgärder för att motverka strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet (SOU, 2006:79). I bakgrunden till den står att läsa att riksdagen antog invandrapolitiken i Sverige 1975. Ett problem med invandrapolitiken var att den delade människor bosatta i Sverige i två olika läger. I det ena lägret befanns den grupp som kallades invandrarna och i det andra lägret befanns svenskarna. Svenskarna föreställdes vara integrerade och behövde inte någon integrationspolitik medan invandrarna däremot betraktades som en grupp som inte var integrerad och måste bli det genom insatser från svenskar. Frågor som handlade om samma möjligheter som för svenskarna i relation till meriter och arbetsinsats ignorerades. Det kulturella inslag som kom att genomsyra både integrationstänkandet och integrationspolitiken började ta form redan i början av 1970-talet. Politikerna ansåg att invandrarna skulle bevara sin särart och inte bli som svenskar för att underlätta för dem när de skulle återvända till hemlandet. En bakgrund till detta är att den invandrade befolkningen i Sverige i första hand bestod av arbetskraftsinvandrare som förväntades återvända till sina hemländer inom en snar framtid. En rad satsningar gjordes för att bevara invandrarkulturer. Det kulturella särartstänkandet kom farligt nära det biologiska särartstänkandet som var dominerande i många europeiska kolonialländer inklusive Sverige. Kulturen blev ett begrepp för att beskriva och förklara skillnader mellan olika folkslag. Att tillhöra andra kulturer blev likställt med att ha en brist som måste åtgärdas innan en individ kunde bli integrerad.

Detta sätt att diskutera och tänka blev det dominerande integrationstänkandet och är fortfarande verksamt i dagens idéer om kulturell mångfald och ett mångkulturellt samhälle (SOU, 2006:79).

Det finns idag cirka 1.9 miljoner människor med utländsk härkomst som är bosatta i Sverige och ca 150 olika nationaliteter är representerade och de har bott i Sverige olika länge. Tyvärr framställs människor med utländsk härkomst som en homogen grupp och det är inte sällan de framställs som en problematisk grupp (Nashmil & Bildt, 2004). Den svenska normen blir det styrande och det som avviker från normen anses vara problematiskt och det skapar en klyfta mellan oss och dem (Brune, 2002). När det råder ett vi och dom förhållande mellan olika människogrupper finns det även stereotyper och fördomar.

De flesta människor tenderar att använda sig av stereotyper och fördomar som ett sätt att organisera tankar och föreställningar. Faran med stereotypisering är att man gör en kollektiv indelning av en människogrupp till vilken man tilldelar gemensamma egenskaper. Den stereotypa bilden av en grupp representerar alla som anses ingå i den gruppen. Stockholmare, smålänningar, italienare, muslimer och poliser tillhör sådana grupper som ofta förknippas med en stereotyp bild och även om man inte känner någon personligen har man ofta en ganska klar bild av hur man tror att personen är (Brune, 2002). I Jonssons (2007) avhandling förekommer ett begrepp, *Learning-through-culture* som är myntat av Feinberg och det betyder att man lär sig genom sin egen kultur eftersom både hur och vad man tänker är formade i en kultur. Kulturen är det som formar hur vi lär och vad vi anser vara värt att lära oss.

Wellros (1998) skriver att kultur är av dubbel karaktär. Eftersom människor tilldelas olika sociala identiteter skapar man ordning i tänkandet genom kategorisering. När kategorierna blir omnämnda med ord befäster man dem i det mänskliga "tänket". För att hålla isär de olika kategorierna fokuserar man på eventuella likheter och olikheter och det leder i sin tur till en stereotypisering. Faran med stereotyper är att det ofta representerar en hel grupp människor och långt ifrån alla passar in i det stereotypa mönstret. Många invandrare upplever en intellektuell och en social degradering och många kan uppleva en kulturchock då de får ta del av något som strider mot deras etiska och moraliska värderingar. När man diskuterar och jämför den svenska kulturen med andra kulturer hamnar man ofta i ett "vi och dom" läge.

Vi och dom förhållandet diskuteras i boken *Intersektionalitet* och författarna menar att det finns även individuella skillnader dvs. klass, genus och social status. Ett annat intressant sätt att förstå identitet hur en individ upplever sig och andra är utifrån ett sociopsykologiskt perspektiv (De los Reyes, 2005). Det kommer vi in på i följande avsnitt.

Intersektionalitet

Intersektionalitet innebär att studera hur olika former av diskriminerande maktordningar samverkar i ett samhälle. Exempel på det kan vara hur könsdiskriminering och rasdiskriminering samverkar och i vissa fall förstärker varandra. Den syftar till att synliggöra specifika situationer av förtryck som skapas i skärningspunkter för maktrelationer baserade på ras, kön och klass (www.ne.se).

Klasstillhörighet innebär att man känner samhörighet med andra människor som har liknade uppväxtvillkor. Wellros (1998) skriver att indelningen av socialklasser skiljer sig åt från indelningen av samhällsklasser. Det är en människas utbildning och lön som avgör vilken socialklass man ingår i och några tydliga kännetecken inom varje socialklass är klädstil, kroppsspråk, samtalsämnen och bordsskick. En kategori som i media skapar mycket debatt och diskussion om värdegrund är givetvis religion. Religionstillhörighet innebär att en människa har en personlig tro och följer ett normsystem som skapar samhörighet. Wellros (1998, s. 142) skriver följande om människors religionstillhörighet:

Religionstillhörigheten utgår emellertid från mycket vida kategorier och medför därför generaliseringsrisker. Flera hundramiljoner individer ingår till exempel i kategorierna kristna, muslimer och hinduer, och dessa individer bor i olika världsdelar, tillhör olika samhällsklasser, är i olika åldrar och tror bara mer eller mindre på sin religions påbud. För många är religionstillhörigheten därför endast en objektiv identitet, ett slags etikett som myndigheterna klistrat på grupper av människor och använder i folkbokföringen. För många andra är den en subjektiv identitet. De känner en självklar samhörighet med andra kristna/muslimer/hinduer och definierar sig gärna med hjälp av sin religionstillhörighet.

Det är problematiskt att dela in människor efter deras religionstillhörighet eftersom graden av tro skiljer sig mycket åt mellan de olika grupperna och variationen inom normsystemet är stor.

Majoritets- och minoritetskultur

Ann Runfors (2003) väljer att använda begreppen pluskultur som står för det eftersträvarvärda och minuskultur som står för icke önskvärda företeelser i stället för begreppen majoritets- och minoritetskultur. I en pluskultur framstår det kulturella som exempelvis mat, musik, dans och traditioner som annorlunda men ändå acceptabla och till och med berikande. I en minuskultur ses det kulturella som exempelvis relationer som avviker från skolans och samhällets normer som annorlunda och svårhanterliga.

Maria Borgström (2009) har skrivit en artikel om marockanska ungdomar i Barcelona och hon menar att ungdomarna väljer i vilka situationer de vill framhäva sina identiteter. Känslan av att inte tillhöra majoritetsbefolkningen kan leda till att man väljer att dölja eller tona ner sin ursprungliga identitet.

Många människor med annan kulturbakgrund tror att man kan bli svensk genom att förneka sig själv. En lärare som Ann Runfors (2003) har intervjuat tycker att det är viktigt att invandrarelever förstår och kan läsa av det svenska samhället. Lärare säger att invandrareleverna behöver känna till den sociala ”koden” och att de ska låta svenska när de söker jobb annars får de inget jobb. Läraren menar vidare att hon inte vill att samhället ska se ut på det viset men hon anser att hon inte kan dölja hur verkligheten ser ut för sina elever.

Majoritetskulturens uppfattningar väger inte bara tyngst i samhället utan även inom skolväsendet trots att intentionerna är att arbeta utifrån en gemensam värdegrund som tar vara på elevernas kunskaper och erfarenheter Richard Jonsson. Människor som tillhör minoritetskulturer får ge vika för majoritetskulturen och killarna i Rikard Jonssons (2007) avhandling diskuterar huruvida det är lättare att få jobb vid namnbyte av ett mer svenskt namn och en av killarna reagerar starkt mot detta. Han menar att det är att förneka sig själv och det är förnedrande. Det är vanligt att människor i

minoritetskulturer känner skam över sitt ursprung och vill förneka det för att bli en fullvärdig medlem i majoritetskulturen.

Göran Larsson (207), som är samtalsterapeut, skriver att den milda formen av skam fungerar som en varningsklocka som gör oss uppmärksamma på att gränser överträtts och behöver repareras. Ibland kan det vara viktigt att en förälder lyssnar till sina barn och tar intryck från omgivningen för att underlätta för sina barn i gemenskapen med andra. Starkare former av skam är nedvärderande och berövar oss på spontanitet och livskraft. Den starka formen av skam som detta kan leda till tär på livsglädjen och självkänslan och bidrar till stress, nedstämdhet och otillräcklighet och kan i sin yttersta förlängning hota vår hälsa och våra liv. En människa ska inte behöva överge sin identitet utan få chansen att behålla den. Det är viktigt att vara öppen och ärlig mot sig själv och sina medmänniskor och i ömsesidighet vara både hänsynstagande och att ha ett tillåtande klimat.

Jonsson (2007) refererar till Lahdenperä som menar att skolan i sitt uppdrag att förmedla grundläggande värden riskerar att göra svenskheten till norm där ”invandrarna” betraktas som en grupp som ska få samhällets solidaritet. Jonsson (2007) hänvisar även till Thomas Hylland Eriksen använder begreppet etniska anomalier som beskriver människor som inte passar inom de gränser som har ritats upp av nationalismens diskurs. I relation till ovanstående vill Rikard Jonsson (2007) tillföra ett nytt perspektiv som han kallar *diskursiv tystnad* och det innebär att det är omöjligt att tala om sig själv som både svensk och marockan. Tilltalen kan uppfattas som exkluderande men samtidigt uppfattar författaren att de fyller en funktion av att upprätta en gemenskap. Man kan skapa en ny gemenskap i relation till den svenska gemenskap som man i grunden är utesluten från.

Jonsson (2007) citerar sociologen Beverly Skeggs som lyfter fram att människor kan välja att identifiera sig med någon eller något eller tvärtom välja att ta avstånd från någon eller något. Skeggs uppmärksammar just denna skillnad mellan position och identifikation ur ett klassperspektiv. Att veta sin sociala plats behöver inte betyda en identifikation med denna position, snarare en strävan att hela tiden ta sig därifrån. Skeggs talar därför om ”disidentifikation” som motsatsen till identifikation. Detta ger en osäkerhet för individen om var den hör hemma (Jonsson, 2007).

Etnocentrism

Etnocentrism är ett begrepp som innebär att se sin egen kultur som central samt att bedöma andra kulturer utifrån sin egen kulturs värderingar och se ner på värdesystem, normer och historiska processer i andra kulturer. Ytterligare ett sätt att förklara behovet av tillhörighet finner vi i antropologisk och etnologisk litteratur och forskning där begreppet etnocentrism används i olika sammanhang. Etnocentrism innebär att gruppens medlemmar utgår från att deras tankesätt och deras sätt att leva är det enda rätta. De egna normerna fungerar därmed som en måttstock när man jämför med andras sätt att tänka och leva (Wellros, 1998). Ett annat sätt att se på andras kulturer är att använda sig av innebörden i ordet kulturrelativism.

Kulturrelativism

Begreppet kulturrelativism används med ambitionen att stödja olika kulturer och utövande av dem. Det står för ett förhållningssätt där man anser att sedvänjor borde be-

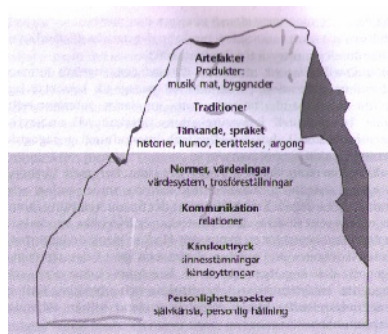
dömas utifrån de lokala konventioner och etiska normer som existerar i varje samhälle. Med konventioner menas att det är en oskriven men allmänt omfattad social regel för hur personer, yttligt sett, bör bete sig; ofta med negativ värdering (www.ne.se). Ingen sed har företräde enligt detta synsätt. Inga kulturer eller aspekter av kulturer är bättre eller sämre än några andra. Många är kritiska till kulturrelativismen eftersom det kan innebära att man med det synsättet skulle kunna tillåta mycket grymma och onda företeelser mot framförallt kvinnor och barn.

Interkulturalitet

Temat interkulturalitet belyses genom att inleda med att studera det interkulturella förhållningssättet som man har inom skolvärlden, att skolan förhåller sig kompensatoriskt och kompletterande och att det bedrivs modersmålsundervisning. Bemötandet och förväntningar på föräldrar och elever i skolan studeras med interkulturella glasögon.

Det interkulturella perspektivet står för att alla passar in oavsett etnisk bakgrund. Trots att Sverige sägs vara ett mångkulturellt samhälle och att kulturell mångfald anses vara viktig blir begreppet interkulturell ofta ersatt av ordet internationell vilket betyder något helt annat (Lorentz & Bergstedt, 2006). Det kan konstateras att det finns en stor flora av begrepp som cirkulerar såväl inom akademien och media och därför är det på sin plats att definiera begreppet interkulturalitet. Borgström (2009) gör en åtskillnad på begreppen mångkulturell och interkulturell där mångkulturell betecknar ett tillstånd eller en situation medan interkulturell betecknar en handling och det krävs minst två aktörer som integrerar med varandra. Mångkulturell beskriver flera olika grupper och interkulturell betyder att man bygger broar mellan de olika grupperna. Interkulturalitet handlar om en ökad medvetenhet kring den obalans som finns när det gäller kön, klass och livsstil. Kultur betyder inte bara olika nationer och olika etniska grupper, olika traditioner och olika sätt att tänka, utan kultur är någonting som finns ständigt i vardagen, som en process.

Lahdenperä menar även att begreppet kultur behöver utvecklas och konstrueras som ett analysinstrument. Författaren använder en bild (figur 1) av ett isberg där hon förklarar vad som är synligt respektive osynligt i en kultur. Det som syns ovanför ytan är artefakter, traditioner, tänkande och språket. De osynliga delarna är normer, värderingar, kommunikation, känslouttryck och personlighetsaspekter. (Lahdenperä 2004 s. 14)

Figur 1 Kultur som isberg – synliga och osynliga delar

Idealet är att varje lärare i Sverige har en förståelse för ”det andra” nu i globaliseringens tid och där har man redan startat en interkulturell lärarutbildning vid Södertörns högskola från och med 2007 (utbdb.se). I den nya lärarutbildningen kommer regeringens proposition 2009 med förslag på hur man ska öka internationaliseringen på de övriga lärarutbildningar i Sverige. I regeringens proposition *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning* (2009, 10:89) finns en rubrik i kapitlet *Särskilda frågor Internationell rörlighet bör öka*. Regeringen bedömer att en ökad internationell rörlighet bland studenter, lärare och forskare stärker kvaliteten på de svenska högskolorna, speciellt på lärarutbildningen som på senare år minskat sitt antal elever med utlandspraktik. En annan viktig anledning till internationell rörlighet är betydelsen av internationell erfarenhet för lärare i skolan. Lärarna får en ökad kvalitet i den egna utbildningen men också för att inspirera eleverna att göra delar av sin praktik utomlands. Regeringen anser att det har stor betydelse och fördel om lärare har den erfarenheten av att leva i främmande land, när de ska undervisa elever från andra kulturer. För att främja detta vill regeringen inrätta ett stipendium för utlandspraktik.

Skolan som kulturförmedlare

Skolan har ett uppdrag att verka som en kulturförmedlande institution i samhället och i boken *Interkulturella perspektiv* skriver Pirjo Lahdenperä att det ofta uppstår en konfliktsituation mellan att uppfostra och socialisera barn- och ungdomar till det rådande värde- och normsystemet i landet och att ta vara på och utveckla det mångkulturella inslaget i samhället (Lorentz & Bergstedt, 2006). I statens offentliga utredning som handlar om jämlikhet och social sammanhållning står det att den moderna utbildningen har en viktig roll i skapandet av en *vi-känsla* och tillhörigheten till en nation med en gemensam historia, ett gemensamt språk och en gemensam kultur och ibland till och med en gemensam religion. Forskningsresultaten visar på en omfattande diskriminering vad gäller såväl lärares som syokonsulenters ageranden som rasistiska läromedel (SOU, 2006:79). Det är några av de argument som ligger till grund för att interkulturellt perspektiv behövs i skolan.

Man kan se begreppet interkulturell undervisning som ett uttryck för ett behov att förhålla oss till varandra oavsett etnisk bakgrund i skolan. Eftersom Sverige har blivit ett mångkulturellt samhälle krävs det ett förhållningssätt som genomsyrar hela skolans verksamhet och som ska skapa förutsättningar för ömsesidig respekt och förståelse i klassen, i skolan och i samhället. Lahdenperä (2004) motiverar behovet av interkulturell pedagogik inom skolväsendet på följande sätt:

Pedagogiken som ämne rymmer allt som har med lärande, utveckling, vägledning, handledning, ledning, undervisning och fostran att göra. Därför är viktigt att det finns en riktning inom pedagogiken som studerar dessa företeelser utifrån olika interkulturella aspekter, där etnicitet, genus, klass är bland de kulturformande kontexter där mening skapas och ges. (s. 13)

Mötet med den svenska skolan kan ibland bli mycket konfliktfyllt för föräldrar från andra kulturer eftersom de erfarenheter de har av skolsystemet i sitt hemland skiljer sig betydligt från det svenska skolsystemet. Det tar tid att förstå varför den svenska skolan ser ut som den gör och det är viktigt att bemöta den eventuella oro som föräldrar känner inför sitt barns skolsituation (www.skolverket.se). Den osynliga pedagogiken med sin otydlighet och förgivettagande menar Cederberg (2006) utgör en svårighet i skolan men inte bara för barnen utan även för deras föräldrar. I deras hemländer finns en starkt

inramad klassrumssituation med tydliga makt- och kontrollrelationer och med uttalade krav och regler.

Skolan har en kulturförmedlande institution och i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet kan man läsa om skolans värdegrund och uppdrag och det står följande under rubriken *Förståelse och medmänsklighet*:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Lpo94).

Det internationella perspektivet nämns på flera ställen i Lpo 94 och under rubriken *Skolans uppdrag* kan man läsa:

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet. Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden. (Lpo 94).

I läroplanen står det ”att skolan ska vara en målstyrd kompensatorisk skola”. Lahdenperä (2004) ställer frågan om skolan skulle kunna arbeta med ett mer kompletterande förhållningssätt till barn med föräldrar med en annan kulturbakgrund. Att ha ett interkulturellt förhållningssätt till eleven är det minst diskriminerande och problemen blir något man åtgärdar genom att utveckla kontexten, den omgivande miljön.

Det interkulturella perspektivet gäller inte enbart människor med utländsk bakgrund utan målsättningen är att det ska genomsyra hela skolans verksamhet och för att skolan ska fungera som en kulturförmedlande institution krävs det att personal arbetar ur ett interkulturellt perspektiv (Lahdenperä, 2004). Globalisering, internationalisering, mångkulturalisering och individualisering är fyra begrepp som har varit viktiga för samhällsutvecklingen och det samhället som benämns mångkulturellt och postmodernt (Lorentz & Bergstedt, 2006). Inom skolan har det lett till en förändring när det gäller synen på kunskap och lärande och lärare ses inte längre som en kunskapsförmedlare utan snarare som en handledare i kunskapsökandet. Det interkulturella perspektivet i skolans praktik beskrivs enligt följande:

...ett lärande där olika kulturella beteenden, normer, värderingar, kunskap och tankar hos olika individer med skild etnisk eller kulturell bakgrund, genom social interaktion och interkulturell kommunikation kan påverka subjektiva uppfattningar av skilda (kunskaps) fenomen i världen omkring oss. (Lorentz & Bergstedt, 2006, s.14)

Interkulturalitet ska alltså inte ses som ett ämne utan snarare som ett förhållningssätt som ska tillämpas i alla ämnen (Lahdenperä, 2004).

Kompletterande eller kompenserande förhållningssätt

I en rapport från SOU (2005:53) kan man läsa att skolan kännetecknas av en kompensatorisk inställning när det gäller elever med utländsk bakgrund. Lahdenperä (1997) hänvisar till Socialöverstyrelsens handlingsprogram och där kan man läsa att det interkulturella förhållningssättet kan vara ett medel för att nå samhörighet mellan olika grupper i Sverige men även för att kunna utveckla internationell solidaritet. I en studie som Lahdenperä (1997) har utfört har hon undersökt åtgärdsprogram och hur de formulerades för elever med invandrabakgrund. Studien visar att det finns ett bristtänkande hos lärare när det gäller elevernas invandrabakgrund och istället för att vilja komplettera elevens kulturbakgrund har lärare ett mer kompenserande förhållningssätt gentemot eleverna. Författaren föreslår att man inom skolan borde flytta fokus från elevers etniska och kulturella ursprung till lärares egen medvetenhet om sin egen kulturella bakgrund. Det visas i ett exempel hur bemötandet och förväntningar gestaltade sig och ger ett kompletterande resultat. Lahdenperä (1997) refererar till tvåspråkighetsforskaren Tove Skutnabb-Kangas (1986) som beskriver två olika förhållningssätt till elever med invandrabakgrund. I bristtänkandet lyfts elevens fram som en förklaring till eventuella skolsvårigheter. Vid skolsvårigheter omtalas eleven i negativ mening och fokus ligger på vad eleven inte är eller har. Bristtänkandet innebär att man anser att det är barnet, barnets familj, grupp och kultur det är fel på. I berikningstänkandet ses den kulturella mångfalden som en tillgång och strävan efter tvåspråkighet hos alla barn. Vid skolsvårigheter ser man till problem som hos vilken elev som helst oavsett etnisk bakgrund.

Max Strandberg (2003) belyser den lojalitetskris som många elever med utländsk bakgrund riskerar att hamna i mellan lärarna och hemmet. Strandberg hänvisar vidare till Skolintegrationsprojektet (Malmö 1998 – 2000) där det framkom att elever och lärare uppfattningar kring föräldrarnas inställning till skolan skiljer sig betydligt åt. Nästan 90 % av eleverna svarade att deras föräldrar tyckte att skolan var viktigt men det var endast 35 % av skolans personal som trodde samma sak. Eftersom lärarna och föräldrarna är de två vuxengrupper som finns närmast till hands för barnen ställer sig Strandberg (2003) frågan: Hur påverkas barnen och ungdomarna om dessa vuxna ger olika budskap och har helt olika förväntningar på varandra? Strandberg (2003) genomförde ett försök när han lät eleverna ta med sig arbetsuppgifter hem som de och föräldrarna fick arbeta tillsammans med hemma. Detta ledde till ökad förståelse mellan elever, föräldrar och lärare.

Förväntningarna styrs ofta av de stereotypa föreställningar som finns bland olika människogrupper. Ett exempel på hur det kompensatoriska sättet att se på elever visar sig i att lärare inte har samma förväntningar på eleverna som eleverna har själva.

Man har jämfört elevers framtidsdrömmar med lärarens förväntningar och attityder till elevernas framtidsutsikter. Nashmil och Blidts (2004) studie visar att eleverna siktar högt när det gäller framtida utbildningar och yrken medan läraren inte alls delar deras förhoppningar kring framtiden. Enligt studien upplever läraren att eleverna är ointresserade av att lära sig det svenska språket och av att lära sig mer om det svenska samhället.

När läraren pratar om elevernas skolsituation tar han/hon ingen hänsyn till att nästan alla har bott i ett annat land innan de kom till Sverige och att många har fått avbruten skolgång mer än en gång. Många av dem tvingas bo utan sin familj och deras sociala

situation kan vara väldigt påfrestande. En befogad fråga vore vilka förutsättningar ger vi dem att lära sig.

Lahdenperä (2004) menar vidare att det interkulturella perspektivet gör att förhållandet mellan lärare och elever skulle bli mer jämlikt eftersom det finns en medvetenhet vad gäller kulturella föreställningar och värderingar. Reciprocitet handlar om ömsesidighet och balans mellan människor. För att kunna möta våra elever med annan kulturbakgrund behövs kärlek, generositet och självupppoffring och att man försöker se och förstå eleven ur hans/hennes bakgrundsperspektiv (Otterup, 2005). ”Det blir ett ömsesidigt utbyte där man försöker uppleva individen bakom de förenklande kategoriseringarna. För att motverka att betrakta människor som kategorier ska man inrikta sig på helhetsupplevelsen som i till exempel i skönlitteratur. Då är man på god väg mot interkulturalitet” (Lahdenperä, 2004). De lärare som har ett reciprokt förhållningssätt till sina elever kan bedöma dem på ett kvalitativt sätt. De kan bedöma dem utifrån sin bakgrund, kultur och levnadsförhållande. Charles Taylor (1994) säger att läraren kan se eleven som en unik person istället för en person i en viss kultur och inte ha fördomar om eleven som representant för en viss etnicitet.

Modersmålet

Att lära sig ett eller flera språk har länge varit en kontroversiell fråga kring viljan, resurser och politiska beslut. Modersmålsundervisning har minskat i alla skolformer de senaste åren och Skolverket skriver att det har lett till att många flerspråkiga barn inte klarar sig bra i den svenska skolan. 60 procent av de flerspråkiga barnen fick modersmålsundervisning för tio år sedan jämfört med dagens 13 procent. Sverige antog Hemspråksreformen 1977 som gav flerspråkiga rätten att utveckla modersmålet parallellt med det svenska språket i skolan. Språkutvecklingen är som intensivast under förskoleåldern och enligt Skolverket är det då grunden för flerspråkighet läggs (www.skolverket.se).

Enligt en attitydundersökning som Skolverket har utfört finns det både positiva och negativa attityder till modersmålsundervisning. De positiva är att de flesta tycker att det är bra för barnets identitetsutveckling och att barnet får ökad förståelse för sin bakgrund. De negativa har ofta med praktiska problem att göra såsom tider och lokaler. Kritik har även riktats mot undervisningens innehåll och kvalitet samt mot lärarnas kompetens (www.skolverket.se).

Tore Otterups studie (2005) har genomförts i de mångkulturella förorterna och han skriver om flerspråkighet som både ett uttryck och ett redskap för identitetsskapande för ungdomar. Skolans inställning till modersmålet är viktig och enligt en enkätundersökning som Otterup har genomfört visar att modersmålets starka ställning bland barnen hänger ihop med skolans positiva attityd till det. Enligt Hyltenstam (1996) har lärande och språkutveckling ett nära samband. Eleverna ska inte bara lära sig det nya språket, utan de ska även inhämta ämneskunskaper och då spelar modersmålet en viktig roll för att det ska kunna uppnås.

Eftersom språk är starkt förknippat med identitet är det naturligt att flerspråkiga människor väljer att använda olika språk beroende på situationen. Gisela Håkansson (2003) skriver att tvåspråkiga personer alltid har möjlighet att välja språk och den mest vanliga bilden av invandrabarn i Sverige är att de talar sitt modersmål i hemmet och svenska utanför hemmet. Språkinläring handlar inte enbart att lära sig ett språk utan det är minst lika viktigt att lära sig orden olika symbolvärde. Det finns många uttalade nyanser i ett språk

och ord är olika värdeladdade. Bergström (2004) belyser vilken betydelse ordens olika symbolvärde kan ha i umgänget mellan människor från olika nationaliteter. Missförstånd mellan människor med olika nationaliteter är ofta kommunikativa då de språkliga koder som individen lär sig och införlivar med sina egna inte gäller i alla situationer.

Två pojkar, en från Uruguay, Pedro, och en svensk pojke, Peter, blir osams på rasten. Pedro blir arg och säger till Peter: Jag dödar dig! Jag vill inte se dig mera! En svensk lärare hör detta och blir oroligt. Det är inte första gången som hon hör Pedro säga sådana saker. Hon uppfattar honom som mycket aggressiv.(s.38)

När den svenska läraren diskuterar situationen med en hemspråklärare från Uruguay berättar hemspråkläraren att han/hon hotar med att slänga ut sina barn genom fönstret om de inte sköter sig. Den svenska läraren har svårt att förstå att hemspråkläraren tycker att det är acceptabelt att tilltala sina barn på det viset. När Pedro hotar med att döda Peter har det ett annat "symbolvärde" för honom och för hemspråkläraren än för den svenska läraren. Det här exemplet visar tydligt hur samma ords betydelse värderas och symboliserar olika saker på olika språk. Lahdenperä (2004) hänvisar till Sjöberg som menar att man ofta lyfter fram det svenska språket och att språket inte enbart ses som en norm utan också som en del av svenskheten och utgör på så vis ett ideal. Lahdenperä menar vidare att det innebär att språket lyfts fram ur ett etnocentriskt perspektiv. Varken Pedro eller hemspråkläraren har tillägnat sig de svenska språkliga normerna i en kommunikation.

När man kommer till ett nytt land och ska bygga upp sitt liv där är det många olika faktorer som spelar in för hur tillvaron ter sig i det nya landet. Man ska skapa sin identitet samtidigt som man ska tillägna sig majoritetskulturens normsystem och man ska tillägna sig ett nytt språk. I nästa kapitel får vi följa informanternas livshistorier där vi får följa deras liv från hemlandet fram tills idag.

KAPITEL 3 – Resultatet av två livshistorieberättelser

I detta kapitel återges informanternas upplevelser som sträcker sig över en lång tidsperiod. De båda livshistorierna tar sin början i deras hemland och avslutas i nutid.

Två livshistorier

Som vi har nämnt tidigare kommer resultatet att belysas ur två olika synvinklar och i den första delen står föräldrarna i fokus och syftet är att ge en bakgrundsbild av vad som kan ligga bakom föräldrarnas handlande och deras åsikter när det gäller sönerns skolgång. Vi inleder således första delen av resultatet genom att återge berättelsen om hemlandet och vilka erfarenheter föräldrarna har av sina skolgångar. Berättelserna fortsätter med hur det var att komma till Sverige på 1980-talet och att vara nyanländ flykting. Den första delen avslutas med att berätta om föräldrarollen och familjens betydelse för att känna tillhörighet. I den andra delen återberättar föräldrarna sönerns skolgång och vi får följa vad föräldrarna anser om mötet med svenska traditioner genom institutioner som förskolan och skolan, samt beskrivningar av bemötande och förväntningar.

Från länder med annan kultur och dessutom i krig

I det här avsnittet har vi valt att kontextualisera Lydias och Mohammeds livshistorier med fakta kring Irak och Iran för att ge läsaren en bakgrundsbild av informanternas minnen av sitt liv i respektive hemland. Den här bakgrundsfaktan är viktig information för att förstå deras upplevda liv eftersom den har haft stor betydelse för hur deras liv har kommit att utvecklas. Berättelserna är, i den mån det går, återgivna i kronologisk ordning och de båda informanternas utsagor varvas i våra konstruerade berättelser.

Flykten från kriget i Irak

Iraks officiella namn är Islamiska republiken Irak och enligt Nationalencyklopedin (2010-05-20) betyder en islamisk stat följande: *benämning på en stat vars statskick, administrationssystem och rättsväsende baserar sig på religionens regelsystem*. Majoriteten av landets invånare är muslimer och av landets 27 miljoner invånare tillhör endast tre procent den kristna religionen. Arabiska är det officiella språket i Irak och det språk som används inom utbildningsväsendet men det talas främst av muslimer. Assyrier (sensagent.com, 2010) är en kristen etnisk folkgrupp som talar en variant av arameiska, de kristna undviker helst att tala arabiska eftersom det är det språk som Koranen är författad på. Irak är ursprungligen ett gammalt jordbruksland men har i modern tid förvandlats till ett land vars ekonomi har dominerats av oljeproduktion. Landet var en diktatur men 1979 skedde en statskupp som ledde till att landet blev en ännu hårdare styrd diktatur då Saddam Hussein utsåg sig till president och tog makten. Hussein inledde en omfattande revolution inom utbildning och han var initiativtagaren till att genomföra obligatorisk fri skolgång och därmed försöka motverka analfabetism.

Lydia föddes i norra Irak men hennes familj flyttade till Bagdad där hon växte upp i en syskonskara med fem barn. Eftersom Lydias familj tillhörde den kristna befolkningen flyttade de till Bagdad där det var lättare att smälta in i samhället som kristen.

Mina föräldrar hade ett bra liv i norr men de kristna hade konflikter med kurder och i huvudstaden var både politiskt och religiöst lättare att leva som kristna. Vårt land hade ju varit en engelsk

koloni tidigare som innebar att engelska har varit mycket använt. Min pappa läste engelska på gymnasiet och det var en merit som gjorde att han kunde få arbeta inom banken.

Pappan arbetade som bankman och mamman arbetade som sömmerska.

Enligt Lydia var det framförallt hennes pappa som uppmuntrade henne och hennes syskon att läsa vidare och efter två år på universitetet fick Lydia arbete som revisorassistent. Alla syskon förutom hennes tvillingsyster har universitetsutbildning.

Min tvillingsyster har bara gått gymnasiet. Hon ville sluta efter grundskolan men min pappa tjuvade mycket på henne och hjälpte henne med skolarbetet. Pappa gjorde allt för att hon skulle läsa vidare men till slut gick det inte för att hon inte ville.

Lydia gifte sig med en man som arbetade som läkare och först föddes deras son och sedan deras dotter. När Lydia var 25 år bröt krig ut i Irak och hon flydde med sin familj till Sverige.

Lydias minnen från sin skolgång

Lydia gick på en flickskola och hon berättar om respekt för vuxna och om auktoritärt ledarskap från skolans personal.

Jag gick på en flickskola och när det var utvecklingssamtal satt alla elever i klassen i ett hörn och i ett annat hörn satt en mamma och hennes barn. Alla hörde vad de pratade om och det fanns ingen integritet.

Förutom bristen på integritet bland skolans elever använde sig lärarna av aga vid tillrättavisningar. Även om Lydia inte drabbades personligen av aga gjorde det henne illa berörd.

Lärarna var jättestränga och de använde sig av skrämseteknik. De hotade och straffade och straffet var aga. Man fick det för att göra läxor, för att få bättre betyg på prov och för att vi skulle uppföra oss bättre i klassrummet och på rasterna. När eleverna straffades visste ingen vad som hände med dem utan man såg bara att lärarna drog ut dem ur klassrummet, bara drog ut den elev som misskötte sig för att den skulle få stryk direkt. Tack och lov att mina barn inte har gått i skolan i mitt hemland.

En del föräldrar tyckte att det var bra medan andra, som mina föräldrar, skulle ha blivit jätteargade om jag hade blivit straffad. Föräldrarna var så rädda att de inte vågade göra något, om det inte var så att eleven hade fått för mycket straff. Föräldrarna visste att de måste vara försiktiga med att klaga på skolan eftersom det annars skulle kunna ge negativa reaktioner för barnen.

Lydia berättar även om den hårda press som sattes på eleverna och de fick betyg redan i första klass. För att få flytta upp från klass till klass krävdes det att man hade godkänt annars stod det med röd text i slutbetyget att man inte var godkänd. Lydia minns även proven som ångestladdade och betygen var inte alltid rättvisa. Det var föräldrar som kunde fjäska och muta sig till ett högre betyg som deras barn inte hade förtjänat.

Flykten från militärkuppen i Iran

Med den ”Vita revolutionen” 1963 kom många förändringar. Kvinnorna fick rösträtt, läs- och skrivkunnigheten bland befolkningen ökade väsentligt under 1970-talet, men den demokratiska utvecklingen motarbetades och 1975 infördes enpartisystemet av shahen, som är det persiska ordet för kung. 1979 skedde den islamiska revolutionen i

Iran och en islamisk stat upprättades med ayatolla Khomeini som ledare och Irans kung som hade varit kung sedan 1941 tvingades i exil. Religionen har spelat en stor roll i Iran vilket det gör än idag och det muslimska prästerskapet styr i stort sett landet. Irans officiella namn är Islamiska republiken Iran och det officiella språket är persiska. Majoriteten av Irans invånare är muslimer och koranläsning är obligatorisk i skolans alla stadier (www.ne.se).

Iran är en av världens största oljeproducenter och en av de största naturgasproducenterna. Irans konstitution garanterar grundläggande mänskliga rättigheter förutsatt att de inte står i motsättning till Islam. Enligt Nationalencyklopedin (2010) är Iran både ett utpräglat manssamhälle och ett markant klassamhälle. Det iranska skolsystemet består av en 5-årig obligatorisk grundskola och sedan kommer ett 3-årigt orienteringsstadium. Primärskolan består alltså av 8 år och sedan kan man läsa till två typer av 4-åriga sekundärskolor där den ena är universitetsförberedande och den andra yrkesförberedande.

Mohammed föddes som den näst äldste sonen i en arbetarfamilj med elva barn. Hans familj var mycket fattig och hans pappa hade fyra barn från ett tidigare äktenskap. Mohammeds svåra ekonomiska läge ledde till att de hamnade längst ned i klassamhället och det gjorde att de inte kunde välja skola för sina barn utan Mohammed fick en plats i en pojkskola som de blev tilldelade. När Mohammed var åtta år dog hans far och det ledde till att pappans barn fick flytta från familjen. Mohammeds äldre bror skulle, enligt tradition, hjälpa mamman att ta hand om familjen men han tog inte sitt ansvar.

Min pappa dog när jag gick i andra klass och min äldre bror hade det börjat gå snett för. Han använde sprit och droger och jag fick arbeta tidigt för att hjälpa till med försörjningen.

Mohammed fick därför hjälpa till att försörja familjen så snart han kunde. Han fortsatte sin skolgång men eftersom han var tvungen att arbeta kom studierna i andra hand. Det serverades inte någon mat i skolan och han fick själv ordna skolmaterial, kläder och mat. Efter några år kom han i kontakt med amerikanare som var gästarbetare i Iran och han arbetade på en golfbana hos dem sex dagar i veckan.

Jag fick gå två timmar sex dagar i veckan för att arbeta och jag arbetade som caddy åt amerikanerna.

Mohammed lärde sig engelska av amerikanerna vilket han hade nytta av även i skolan men efter första året i gymnasiet avslutade han sina studier.

Jag var duktig i teoretiska ämnen, speciellt i persiska och engelska men jag slutade skolan och fick jobb på en oljeplattform i stället.

Vid sidan av sitt arbete blev Mohammed fackligt engagerad och han intresserade sig för orättvisorna i landet. Mohammeds politiska engagemang ledde till att han blev avskedad från sitt arbete ett år efter den islamiska revolutionen eftersom det blev en rensning av olikänkande i landet. Mohammed spelade även fotboll under den här tiden och han var en lovande fotbollsspelare som blev uttagen till landslaget men på grund av sina politiska åsikter kunde han inte delta utan 1982 var han tvungen att fly från Iran.

Lärarna pratade aldrig med oss barn

Mohammed berättar att hans familj insåg vikten av att ha en bra utbildning för att kunna få ett bra yrke och en stabil ekonomi men de hade tyvärr inte möjligheten att genomföra det. När Mohammed pratar om sin egen skolgång belyser han de orättvisor som rådde i samhället.

I skolan fick vi ingen mat och vi som tillhörde den fattiga samhällsgruppen fick gå i skilda pojk- och flickskolor. Pedagogiken var tråkig minns jag, lärarna använde sig av gamla metoder. De såg inte till barnens intressen och de hade inte kunskaperna för att undervisa och det var inte lätt för oss barn. De behandlade oss barn olika beroende på våra hemförhållanden och lärarna var inte rättvisa och det förekom även mutor.

Mohammed fick betyg från första klass och blev man inte godkänd fick man gå kvar i samma klass tills man blev godkänd. Under högstadiet var det en tentamen per läsår och kraven för att komma in på gymnasiet var höga.

Mohammed blev faderlös i åtta årsåldern och eftersom han redan då fick hjälpa till med familjeförsörjningen blev hans skolarbete lidande.

Redan i andra klass hände något som förändrade mitt liv och det var när min pappa dog. Efter hans död kom skolan i andra hand. Jag hade ingen dålig relation med lärarna men jag kommer inte ihåg att de en enda gång frågade hur jag mädde. Lärarna pratade aldrig med oss barn.

Liksom Lydia minns Mohammed aga från sin skolgång och han berättar om ett minne som han har från tio årsåldern:

Ett minne jag har var när jag var tio år och gick i fjärde klass. Vi hade nyårslov som varade i två veckor och vi hade fått en hemuppgift att skriva en text på ca 70 sidor två gånger. Jag kom inte ihåg uppgiften förrän dagen innan och då insåg jag att jag inte skulle hinna skriva den två gånger och dum som jag var lade jag ett kalkerpapper emellan pappren för att jag skulle slippa skriva texten mer än en gång. Jag visste att det skulle märkas men jag chansade ändå och jag blev agad för mitt fusk med piskrapp under mina fötter. Efter detta blev jag hatisk till lärarna.

Mohammed minns inte att det fanns föräldramöten eller utvecklingssamtal i skolan och han hoppade av sina studier under gymnasietiden. Hans mamma ville att han skulle fortsätta sina studier men samtidigt var hon glad över att han hade ett arbete och kunde bidra till familjens försörjning. Enligt Mohammed var anledningen till avhoppet från skolan avsaknaden av vuxenstöd, att hans pappa var död, hans mamma var analfabet och hans bror hade hamnat snett.

Ankomsten till Sverige i slutet på 1980-talet

Båda informanterna kom till Sverige i slutet på 1980-talet. Lydia kom med sin familj och hon berättar hur hon har byggt upp en trivsamt tillvaro i Sverige. Mohammed kom ensam till Sverige och efter några år anlände hans fru från Iran och de bildade sin familj i Sverige.

Vi ville inte bo i invandrantäta områden

Lydia och hennes familj hamnade i en liten stad i Sverige och deras son blev placerad på en förskola. Studiens inledande citat visar att Lydia och hennes man inte var nöjd

med förskoleplaceringen till en början. De ställde sig frågan om man inte ville att deras barn skulle gå tillsammans med svenska barn eftersom förskolan endast hade barn med utländsk bakgrund. Deras inställning ändrades så småningom och Lydia tyckte att personalen bemötte henne bra och hon kände sig stärkt i sin föräldraroll. Hon anser att de gav henne inträdesbiljetten till den svenska kulturen och introducerade svenska traditioner och rekommenderade svenska barnböcker som hon kunde läsa för sina barn. Under sin första tid i Sverige var personalen på sonens förskola den enda vuxenkontakten som Lydia hade förutom sin man.

Både Lydia och hennes man fick läsa svenska för invandrare (SFI) som är en grundläggande utbildning där människor med utländsk bakgrund får lära sig det svenska språket men även om det svenska samhället. Efter SFI - utbildningen och annan nödvändig utbildning för att kunna få arbeta som läkare i Sverige återvände hennes man till läkaryrket och själv fick hon en praktikplats på en förskola. Lydia uppger även att hon har tagit huvudansvaret för sina barn och sitt hem eftersom hennes man har arbeta mycket.

Lydia och hennes familj flyttade så småningom från den lilla staden och bosatte sig i ett villaområde i en mellanstor stad. Lydia berättar att det var ett aktivt val att bosätta sig i ett område med många svenskar.

När vi flyttade till den plats där vi nu bor letade vi efter ett område där det bor bara svenskar. Vi tycker det är bra att bo nära andra svenskar. Vi hade möjlighet att välja bostad för vi hade utbildning och arbete. Har arbete har man större möjligheter för då har man lön och därmed också mer pengar. Det är inte fel att bo i invandratäta områden men det är lättare att komma in i samhället om man inte gör det.

Lydia berättar vidare att de fick rådet att inte bosätta sig i så kallade invandratäta områden av andra landsmän. Lydia och hennes man var även rädda för att barnen skulle tappa sin svenska om de skulle bo i ett område där majoriteten talar ett annat språk. För närvarande arbetar hon som tolk åt en tolkförmedling.

Flykting och fotbollsintresserad i ett nytt land

Mohammed var 28 år när han kom till en flyktingförläggning i Sverige. Efter ett tag flyttade han till en mellanstor stad i Västsverige och där gick han med i ett fotbollslag. Kontakten med lagkamraterna ledde till flera arbetsmöjligheter för Mohammed och han gick en bilmekanikerutbildning. Mohammed insåg senare att han inte vill arbeta som bilmekaniker och utbildade sig till fritidsledare istället. Genom sina systrar i Iran kom Mohammed i kontakt med en kvinna i Iran som ansågs passa bra som fru till honom. Efter ett år av brevväxling och förberedelser med uppehållstillstånd kom hon till Sverige där de gifte sig.

Mohammed och hans nyblivna fru bosatte sig i ett litet samhälle när deras förstfödda barn föddes.

Vi var ensamma om att ha utländsk bakgrund där vi bodde och det tog fem år innan vi blev bjudna på kräftska.

Mohammed uttrycker inte lika tydligt som Lydia att det var ett medvetet val att bosätta sig just i det samhället och citatet ovan antyder att det tog tid innan de blev accepterade.

Från början när vi var nygifta bodde vi i en stad men min fru trivdes inte så vi flyttade till en liten by någon mil utanför staden. Jag hade arbete som flyktingassist i närheten.

Mohammed har arbetat på olika behandlingshem men för närvarande arbetar han med handikappade ungdomar.

Man måste anpassa sig hela tiden

Lydia belyser att det kan vara svårt för barnen att ha föräldrar som har en annan kultur-bakgrund eftersom de svenska föräldrarna pratar på ett sätt och de flerkulturella på ett annat. En del föräldrar med utländsk bakgrund klär sig annorlunda i jämförelse med svenska föräldrar. Lydia fortsätter att prata om barnens språkliga tillhörighet:

Mina barn har inte haft det svårt med svenskan. När de var yngre ville de inte prata assyriska med oss inför sina kompisar, jag pratade inte assyriska med dem inför andra för jag ville inte att de skulle skämmas.

Lydia visar att hon har tagit hänsyn till barnens känslor men hon har samtidigt klargjort för dem att de inte behöver skämmas över sitt ursprung. Ju äldre barnen har blivit desto mindre skäms de över sin utländska bakgrund.

Nu vänder min son sig mot mig och talar assyriska när hans kompisar hör det och han skäms inte längre för att göra det. Nu har de börjat berätta om sin bakgrund för sina vänner och de har lärt dem lite assyriska, nu är de stolta över sitt ursprung. Det har gått i olika faser, när de var mindre orkade de inte vara annorlunda utan de ville vara som svenska och man kan förstå dem.

Lydias barn benämner sig själva som assyrier och de anser sig komma från Irak trots att de är uppvuxna i Sverige.

Även Mohammed berättar om hur han har fått anpassa sig efter den svenska kulturen och det har inte varit problemfritt:

Vad jag tycker har varit jobbigt i Sverige är att man ska anpassa sig hela tiden. Man ska fira jul, man ska äta svensk mat, man ska tycka om viss musik och man ska plantera i sin trädgård. Man får inte heller lukta starka kryddor utan man ska vara diskret och hela tiden tänka på att anpassa sig. Jag skulle vilja ta på mig min iranska folkdräkt men då skulle mina barn skämmas, fast jag har fått använda den på någon maskerad. Vi lagar persisk mat hemma ibland och det tycker barnen om. De börjar tycka att det är okej att vi kommer från Iran nu.

Mohammed har, liksom Lydia, upplevt barnens skamkänslor över familjens utländska bakgrund men ju äldre barnen har blivit desto mer har de accepterat sitt ursprung.

Jag vill ge mina barn det jag själv inte fick

När Lydia pratar om barnuppfostran inleder hon med att säga att hon hade lovat sig själv att aldrig slå sina barn.

En del invandrare gör det men jag lovade mig själv redan i Irak att jag aldrig skulle slå mina barn och det har jag aldrig gjort vare sig där eller här.

För Lydia har det varit viktigt att vara delaktig i barnens liv och hon har visat intresse för de saker som barnen tycker om.

Jag har god kontakt med mina barn, jag försöker intressera mig för den musik de spelar, jag vet hur World of Warcraft fungerar och jag är med och köper kläder. Jag intresserar mig för att komma nära dem. Vi i vår familj är inte högljudda och sådana som bråkar.

Eftersom Lydias man har arbetat mycket under barnens uppväxt har hon haft huvudansvaret för uppfostran av barnen och hennes man ber henne ofta om råd när han inte vet hur han ska prata med barnen.

Mohammed berättar med stolthet i rösten att han har varit en delaktig pappa och han har varit föräldraledig när barnen var små.

Jag har velat ta en papparoll och alltid hjälpa till hemma. Jag har engagerat mig för mina barn och skjutsat dem hit och dit. Jag har försökt göra det som jag saknade ifrån min egen barndom. Eftersom min pappa dog tidigt hade jag inte vuxenstödet från honom och jag vill vara ett stöd för min familj.

Förutom att vara ett stöd för din familj framhåller Mohammed att det är viktigt att barnen får känna sig duktiga inom något område.

Barn får bra självförtroende genom att vara duktiga och det gör att andra får respekt för dem. Jag vill förstärka mina barn genom att uppmuntra dem i bra saker som de gör och jag har väckt intresset för fotboll hos min son.

Mohammed anser att det är än viktigare för barn med utländsk bakgrund att ha ett intresse för att de lättare ska kunna identifiera sig med andra och kunna stå på sig.

Jag har alltid markerat för mina barn att de ska uppföra sig väl samtidigt som de ska stå på sig. Jag vill lära mina barn att vara ödmjuka

Skolans bemötande och förväntningar

I slutet av 1980-talet var det förberedelseklasser som gällde i Sverige. I läroplanen för förskolan³ står det att barn som har ett annat modersmål än svenska ska få möjlighet att utveckla sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål men i nästan hälften av alla kommuner kunde inte stöd på modersmålet erbjudas dessa barn. Därför placerades de i särskilda förskolegrupper med personal som kunde barnets språk så kallade flyktingförskolor eller mottagningsförskolor. Skolverket⁴ har tagit fram en forskningsrapport samarbete med Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté och den diskuterar aktuell svensk forskning om nyanlända och deras lärande i ljuset av internationell forskning. I rapporten intervjuades tre rektorer som menade att det är viktigt att barnen får gå i en förberedelseklass först för att få en lugn start i skolan och lära sig svenska och komma in i det svenska skolsystemet eftersom det dessutom finns mer resurser där.

Första mötet med svensk skolverksamhet

Under samtalet med Lydia återkommer hon flera gånger till sin sons förskola och hon uttrycker stor tacksamhet över personalen som arbetade där. När sonen skulle börja skolan flyttade familjen till en mellanstor stad och han var en av få med utländsk bakgrund på sin skola. Lydia anser att skolan i Sverige och hon jämför med sin egen skolgång.

³ Lpfö 98 är baserad på SKOLFS 1998:16

⁴ http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/00/49/nyanlanda_ochlarande.pdf-Vetenskapsrådet

Det är ordning och den är pedagogisk. De som har svårigheter får hjälp och det tycker jag är bra. I vårt land lämnas de som har svårigheter bara.

Mohammed delar Lydias uppfattning när det gäller hans sons förskola även om den inte var särskild för barn med utländsk bakgrund:

Det var en underbar förskola är min spontana reaktion. Man visste att de var utbildade och såg till barnens utveckling och att de arbetade med natur och det sociala samspelet mellan människor och språket, men det fanns ingen modersmålsundervisning.

Mohammed berättar vidare att han och hans familj besökte Iran när barnen var små och då använde barnen bara persiska. När de återvände till Sverige hade barnen tappat en del av sin svenska och det var inte uppskattat bland personalen när barnen började på förskolan igen. Mohammed framhåller dock att kontakten med personalen var öppen och tät.

Modersmålsundervisning

Lydias son erbjöds ingen modersmålsundervisning till en början och sedan erbjöds han att läsa arabiska men det var inte aktuellt eftersom de, som kristna väljer att tala assyriska. Sonen behärskar assyriska muntligt men inte skriftligt men det gör inte Lydia heller och enligt henne är det få människor som gör det.

Våra barn umgås med svenska kamrater och har aldrig haft modersmålsundervisning. Det fanns ingen sådan när vi kom till Sverige. Senare erbjöds vi arabiska men vi är assyrier. På högstadiet och på gymnasiet kunde de ha fått assyriska men då ville de inte och de fick välja själva.

Det var först på högstadiet som Lydias barn erbjöds att läsa assyriska och Lydia och hennes man lät barnen fatta beslutet själva. Lydia uttrycker inte att bristen på modersmålsundervisning har haft betydelse för hennes sons studieresultat.

Betyg och förväntningar

Lydias son har inte haft några svårigheter att klara av sina studier och Lydia och hennes man har haft höga förväntningar på sin son studiegång. Hon säger att de har uppmunttrat dem men erkänner samtidigt att förväntningarna har varit för höga ibland.

Under högstadiet någon gång visade min son att han tyckte att vi pressade honom för hårt och han gjorde lite revolt, han skolkade inte eller så men han skötte inte skolan lika bra som förut. Jag har alltid stöttat mina barn i skolarbetet och även om jag inte har kunnat hjälpa dem har jag suttit med dem vid köksbordet och gett dem bullar.

Lydia anser att det är viktigt att lärare stöttar föräldrar med utländsk bakgrund och talar om för dem att de kan hjälpa sina barn genom att bara sitta med sina barn när de gör sina läxor.

Lydia pratar även om de förväntningar som lärare har haft på henne som förälder men även på sonen som elev. När Lydia var på skolan tog en lärare upp en incident som hade inträffat tidigare och Lydia anser att hennes reaktion inte stämde överens med lärarens förväntningar:

När min son gick på mellanstadiet hade han och några kompisar till honom gått in med smutsiga skor på skolans toalett. Deras lärare tog upp det med mig och jag märkte att hon blev förvånad

över att jag inte skällde eller skrek åt min son. Jag tror att svenska lärare förväntar sig att vi gör så och att vi slår våra barn men det har jag aldrig gjort.

Det här var inget som Lydia valde att diskutera med läraren men händelsen är ändå något som hon har burit med sig under alla år. En annan händelse som Lydia berättar om är när sonen kände sig orättvist betygsatt av en lärare.

Sonen jämförde sina studieresultat med en klasskamrat och trots att de var likartade fick de olika betyg och Lydias son fick det lägre betyget. När vi frågade Lydia om orsaken till det svarade hon att läraren hade lägre förväntningar på hennes son på grund av att han inte är svenskfödd.

Mohammeds beskriver sin son som tystlåten och sonens skolstart blev inte som Mohammed hade förväntat sig. När sonen gick i första klass hade han en lärare som hade 25-30 års erfarenhet men läraren uppförde sig som en 20-åring. Det blev ingen bra skolstart för sonen som fick skulden för att det inte fungerade så bra eftersom andra såg upp till läraren. På högstadiet fungerade det mycket bättre och de krav som sonen hade från sina föräldrar var att ha minst godkänt i alla ämnen. Föräldrarna har hjälpt till med läxor efter sina förmågor och de har inte varit rädda att be lärarna om hjälp. Mohammed berättar vidare om att sonen har känt sig orättvist behandlad av olika lärare:

Lärare kan förstöra så mycket om de inte behandlar barnen rättvist för de känner om de blir orättvist behandlade. Min son upplevde det här när han gick i nionde klass, i skolan hade de ett pris i idrott som min son borde ha fått. Alla trodde att han skulle få det eftersom han var väldigt engagerad och duktig i idrott men priset gick till en annan och min son kände sig särbehandlad.

Sonen har även känt sig orättvist behandlad vid ett annat tillfälle och då handlade det om betyg. Mohammeds son och en annan elev hade liknande resultat men de fick olika betyg och sonen fick VG när den andre fick MVG i betyg. Mohammed tog diskussionen med läraren den gången och framförde att han ansåg att läraren skulle bedöma efter sonens kunskapsnivå och inget annat.

Enligt Mohammed kändes det som om läraren hade lägre förväntningar på hans son på grund av hans utländska bakgrund. Trots dessa upplevelser av orättvisa är Mohammed noga med att säga att den svenska skolan är bra och att alla människor har möjlighet att lyckas om han jämför med sitt hemland. Mohammed har besökt sitt hemland några gånger och under ett tillfälle besökte han sin brorsons skola och Mohammed tyckte att mycket var sig likt från när han gick i skolan. Aga var visserligen förbjudet men kvaliteten på undervisningen var katastrofal och det var mycket problem bland personalen.

KAPITEL 4 – Resultatdiskussion

Föräldrarnas livsval

I våra informanternas livshistorier får vi följa föräldrarnas personliga bakgrund för att se vad som kan ligga till grund för föräldrarnas livsval och hur de har påverkat sönnernas skolgång. Informanternas livshistorier har många gemensamma nämnare trots att de valdes slumpmässigt och att de inte har någon relation till varandra, Eftersom den personliga bakgrunden har stor betydelse för hur människans liv utvecklas är ett av studiens tema identitet. Identiteten har stor betydelse för hur människan ser på sin omgivning och vilka uppfattningar man har, men även för hur man uppfattas av andra människor. Vid stora förändringar finns det en tendens att människan håller kvar vid och till och med förstärker de primära identiteterna som till exempel de religiösa och etniska (Goldstein-Kyaga & Borgström (2009). Det stämmer inte in på våra informanter och det kan bero på deras känslor av utanförskap i sina hemländer.

För Lydias del berodde utanförskapet på familjens kristna tillhörighet och familjen flyttade till Bagdad eftersom det var lättare för kristna att leva där då majoriteten av Iraks invånare är muslimer. Lydias far var pådrivande när det gällde sina barns utbildning och Lydia läste en tvåårig ekonomisk utbildning på universitetet. När kriget bröt ut i hennes hemland flydde hon med sin familj till Sverige. För Mohammeds del berodde utanförskapet på att familjens klasstillhörighet och Iran var ett samhälle som var präglad av stora klasskillnader och det är det än idag. Mohammed hade inte samma utbildningsmöjligheter som Lydia eftersom han fick hjälpa till med familjens försörjning i ett tidigt stadium efter faderns död. Det var Mohammeds politiska åsikter som fick honom att fly från Iran eftersom förföljelsen var stor för människor med avvikande politiska åsikter.

Vi anser att det finns ett samband mellan känslan av utanförskap och informanternas vilja att komma in i det svenska samhället. Franzén (2001) skriver om skillnaderna mellan ingrupp och utgrupp och gruppmedlemmar som känner stark solidaritet till varandra är ofta fientliga mot människor som står utanför gruppen. Vi anser att varken Lydia eller Mohammed ingick i en sådan grupp i sitt hemland vilket kan förklara deras öppna sinnen mot den svenska kulturen.

Vi tycker att det är bra att bo nära svenskar

Genom att föräldrarna har gjort ett aktivt val och bestämt sig för att stanna kvar i Sverige och att bosätta sig i bostadsområden med få människor med annan kulturbakgrund har det gjort det lättare för dem att assimilera sig. Lydia uttalar ett mer medvetet val att bosätta sig i ett område med få människor med utländsk bakgrund än vad Mohammed gör. Lydia belyser att många av hennes landsmän har valt att bosätta sig i segregerade områden och att de lever som de gjorde i sitt hemland vilket gör att de inte kommer in i det svenska samhället på samma sätt som Lydia och hennes familj har gjort. Det har underlättat för barnen att känna tillhörighet i svenska samhället och att få en social identitet genom att få tillhörighet i gruppen av svenska ungdomar.

Nashmil och Bildt (2004) belyser faran med att dela in människor i en homogen grupp som ofta anses vara problematisk. När det gäller våra informanter kan vi se att de har tagit avstånd från segregerade områden och därmed anpassat sig till den svenska normen och det leder vidare till familjernas ackulturering.

Man ska vara diskret och anpassa sig hela tiden

Lahdenperä (1997) hänvisar till Locke som skriver om ackultureringsprocessen och vi anser att både Lydia och Mohammed rör sig mellan den bikulturella familjen och den assimilerade familjen. Informanterna pratar om både negativa och positiva aspekter när de diskuterar de båda kulturerna men de har inte brutit helt med sin ursprungskultur. De har dock gjort avkall på sitt ursprung i olika situationer när deras barn har skämts över att ha utländsk bakgrund. Både Lydia och Mohammed har visat lyhördhet för sina barn och inte pratat sitt modersmål när sönerna visat tydligt att de inte vill det, framförallt i skolan och tillsammans med barnens vänner. Mohammed berättar att de firar jul för sönernas skull eftersom barnens vänner gör det och de har upplevt att omgivningen förväntar sig det av deras familj också. Mohammed lyfter även fram att det inte alltid har varit lätt att anpassa då man ska vara diskret och inte lukta starka kryddor. Han bar inte heller sin iranska folkdräkt eftersom barnen skulle skämmas över honom då. Båda föräldrarna belyser dock att sönerna visar mer stolthet över sitt ursprung ju äldre de har blivit och Lydia berättar att hennes son kallar sig för syrian när någon frågar var han kommer från.

Lydia är kristen och hon uppger att det har varit lättare för henne att anpassa sig till den kristna västerländska etiken. Mohammed blev sekulariserad muslim redan i sitt hemland och vi anser att det har bidragit till hans vilja att anpassa sig efter de svenska normerna. Vi anser även att det finns ett samband mellan valet av bostad och deras klasstillhörighet. Lydias man är läkare och själv arbetar hon som tolk och de anser att utbildning är viktigt. Mohammed som växte upp under mycket fattiga förhållanden har genomgått en klassresa där han har utbildat sig och har ledningsansvar på sin nuvarande arbetsplats.

Vi i vår familj är inte högljudda och sådana som bråkar

Det finns inga uppfostringsmetoder som är universella men Diana Baumrinds (Asplund, 1987) har formulerat tre olika uppfostringsmetoder som kan ge riktlinjer för hur föräldrar väljer att uppfostra sina barn. Enligt vår åsikt präglas våra informanternas uppfostring av det auktoritetsinriktade föräldramönstret. Lydia berättar om sin vilja att vara delaktig i sina barns liv och att ta del av deras intressen och hon beskriver sin son som trygg och självständig. När Lydia diskuterar sin barnuppfostran säger hon att hon bestämde sig för att aldrig aga sina barn och det var viktigt för henne att poängtera för oss. Hon återkommer till det senare när hon beskriver hur en lärare trodde att hon skulle skrika och slå sin son.

Mohammed berättar att han vill stödja sina barn och han tycker att det är viktigt att de känner sig duktiga på något. Det var Mohammeds egna fotbollstalanger som stärkte hans självförtroende och Mohammed anser att det är sätt att vinna respekt bland andra människor i sin omgivning.

I vår studie har det framkommit att föräldrarna anser att de måste lära sig svenska språket för att de ska kunna vara aktiva föräldrar. Det förstärker självkänslan vilket kan leda till att man kan hjälpa och stötta sina barn på ett bättre sätt. Lydia berättar att hon tittade på nyheter för att kunna delta i olika konversationer med lärare och med andra barns föräldrar. Föräldrarna har strävat efter att lära sig så mycket svenska som möjligt för att hela familjen ska assimileras och anpassa sig i det svenska samhället och i deras socialisation med infödda svenskar. Mohammed berättar att barnen nu saknar att de inte kan sitt modersmål utan endast behärskar det på en enklare talspråksnivå. Vi tycker oss kunna se att det är priset de har fått betala för att de har gett assimilation och anpassning stort utrymme och det är ett val som föräldrarna har gjort.

Olika referensramar av skolans värld

Vid tiden för Lydias ankomst till Sverige var det förberedelseklasser som gällde för hennes barn och därför placerades hennes son i en särskild förskolegrupp för barn med utländsk bakgrund. Lydia betonar hur betydelsefullt det var att det fanns ”kunnig” personal med empati som tog hand om hennes son, men som även bemötte henne bra som förälder. Med hjälp av personalens råd och arbetssätt fick Lydia hjälp i sitt föräldraskap och kände sig stärkt i det. Det blev en viktig social mötesplats för henne och familjen och ett stödjande nätverk är betydelsefullt. Hur de nyanländas integrering i skolan och samhället blir beror på hur de individuella aktörer i skolans värld som ställer upp, engagerar sig och hjälper till. Det handlar också om att genom det dagliga umgänget och skolarbetet avmystifiera de starkt värdeladdade orden som t ex kultur och invandrare därför att de liksom andra kategorier har en negativ klang och kan frikopplas från sina ursprungliga betydelser och få den betydelse de ska ha i sitt aktuella sammanhang (Åhlund, 1997). I en annan rapport från Skolverket (02/00/49) skrivs det om ”eldsjälar på gott och ont”. Det kan vara bra men det kan också ge en beroendeställning och om relationen inte fungerar blir personen som inte kan majoritetsspråket helt utelämnad till sin kontaktperson.

De båda informanterna beskriver ett orättvist skolsystem och dålig kontakt med skolans personal. Lärarnas ledarskap var mycket auktoritärt och varken elever eller föräldrar vågade ifrågasätta lärarnas agerande. Det förekom även åga i skolan och pressen att klara proven var stor eftersom det var ett tvång för att få flytta upp en årskurs. När Mohammed gick i andra klass hände en omvälvande händelse i hans liv då hans far dog men han minns inte att lärarna en enda gång frågade hur han mådde.

Vi anser att det är oerhört viktigt för lärare i Sverige att vara medvetna om att föräldrars referensramar av skolan ser väldigt olika ut. En förälder som är van vid ett auktoritärt ledarskap bland skolans personal kan ha svårt att förstå att de blir tillfrågade om hur skolan ska arbeta för att hjälpa deras barn på bästa sätt. De är inte vana att bli tillfrågade om sådant och det kan leda till minskat förtroende för lärarens kompetens. De intervjuade anser att inte att skolan har visat något intresse för deras utländska bakgrund men de beskriver inte heller det som något de har saknat. Vi anser att Lydia och Mohammed har varit trygga i sina identiteter trots att de tillhör minoritetskulturer i de samhällen där de bor och de har varit positiva till den svenska majoritetskulturen som de har velat anpassa sig till.

Lärares etnocentrism visar sig i olika situationer som Lydia och Mohammed berättar om där de har mött en del fördomsfulla förväntningar från skolans personal. Lydia berättar om en incident där en lärare talar om att hennes son har betett sig illa och Lydia beskriver lärarens förvåning när hon inte reagerade som läraren hade väntat sig. Incidenten tyder på att läraren bedömde Lydias kulturbakgrund utifrån sin egen och förutsatte på förhand att de skulle markant skulle skilja sig åt.

Lydia har upplevt orättvisa när det gäller sonens betyg och hon menar att det hängde ihop med lärarens förutfattade förväntningar på hennes son. Sonen hade liknande resultat som en klasskamrat i ett ämne och ändå fick sonen ett lägre ämnesbetyg. Enligt Lydia trodde inte läraren att sonen var lika duktig som sin klasskamrat eftersom han har utländsk bakgrund. Även Mohammed har upplevt orättvisa från sonens lärare och hans fall handlade det om ett idrottspris som delades ut i samband med sonens skolavslutning. De flesta av sonens klasskamrater trodde att sonen skulle få priset på grund av hans idrottsprestationer men läraren valde att ge priset till en annan elev. Trots att både Lydia och Mohammed har upplevt orättvisa från lärare har de varit noga med att ha en god relation till personalen och att inte tala illa om skolan och lärarna inför sina barn.

Vi erbjöds arabiska men vi är assyrier

Man kan diskutera den betydelse som många forskare tillskriver modersmålsundervisningen ur ett identitetsperspektiv. Det finns flera forskare (Hyltenstam 1986, Otterup, 2005) som belyser olika riktningar vad gäller modersmålsundervisning. Gisela Håkansson (2003) menar att tvåspråkiga barn har möjligheten att välja vilket språk de vill tala i olika situationer. Det vanligaste är att barnen väljer att prata sitt modersmål hemma hos familjen och svenska utanför hemmet och den bilden stämmer överens med den vi får från våra informanter. Skolverket (2009) har undersökt i vilken utsträckning skolor erbjuder modersmålsundervisning undersökningen visar att utbudet har minskat de senaste åren. Skolverket skriver vidare om positiva och negativa attityder till modersmålsundervisning och de positiva är att barnets identitetsutveckling stärks och barnet får en ökad förståelse för sin bakgrund. De negativa attityderna rör ofta praktiska problem som brist på lokaler och tider. Undervisningens innehåll och lärarnas kompetens har också kritiserats. Lydias son blev erbjuden att läsa arabiska trots att de talar assyriska och när de väl blev erbjudna assyriska fick barnen bestämma själva och de valde att avstå. Mohammeds son läste persiska under ett par år men undervisningen låt utanför skolans schema och föräldrarna fick skjutsa honom till en annan ort och efter ett tag valde de att sluta med modersmålsundervisningen eftersom lektionen endast var 40 minuter lång och kvaliteten på undervisningen var låg. Mohammeds erfarenheter av sonens modersmålsundervisning styrker de negativa attityderna som presenteras av Skolverket. Frågan vi ställer oss är om tvåspråkighetsforskare som Hyltenstam (1986) m.fl. tillskriver modersmålsundervisningen större betydelse än vad den har för tvåspråkiga människor.

Föräldrarna i vår studie anser att deras söner har klarat sig bra med de språkkunskaper de har i sitt modersmål även om Mohammed uttrycker att hans son skulle vilja kunna mer persiska. Varken Lydia eller Mohammed uppger att modersmålsundervisningen har haft en avgörande betydelse för sönerns studieresultat. Lydias barn var små och Mohammeds barn är födda i Sverige och har fått med sig svenskan från början. Vi är dock medvetna om att vi hade kunnat få ett annat resultat om vi hade intervjuat föräldrar som

hade barn i skolåldern när de kom till Sverige. Vi tycker det är anmärkningsvärt att sö-
nerna kallar sig syrianer/iranier trots att de inte behärskar språken fullt ut och vi uppfat-
tar det som om identiteten inte sitter i språket utan i själva ursprunget, trots att Sverige
är det land de har vuxit upp i.

KAPITEL 5 – Metoddiskussion

"Naturen förklarar vi, själslivet förstår vi"

Citatet i rubriken kommer från Dilthey (www.infovoice.se) och vi anser att det speglar skillnaden mellan den kvantitativa och den kvalitativa forskningen och huruvida life history har varit framgångsrik som metod i vår studie är frågan vi ställer oss i den här metoddiskussionen. Life history - metoden går under den kvalitativa ansatsen och i det kvalitativa sättet illustreras individen i en omgivande social och kulturell konstruktion av verkligheten och individen har ett subjektivt synsätt, vilket påverkar hur individen uppfattar och tolkar den omgivande verkligheten (Backman, 2008). Gagamer sa att öppenhet kan föra oss närmare sanningen men man kan aldrig nå ända fram. Det som är viktigt är hur vi tolkar och Ricour menar att det är viktigt att man har en kritisk reflektion och förklaring eller tolkning när det gäller kvalitativ forskning. Inom den kvalitativa forskningen fokuserar man på hur individen tolkar och upplever sin verklighet i förhållande till tidigare erfarenheter (www.infovoice.se).

I vår studie har vi haft två informanter och det kan tyckas lite men eftersom denna metod går på djupet i samtalen har vi kunnat få fram mycket information genom deras berättelser. En svårighet med metoden är att få informanter som är villiga att lämna ut sitt liv på det sätt som life history metoden kräver och att de skall vilja lägga tiden på att bli intervjuade. Eftersom intervjun är omfattande tar det tid att genomföra intervjuerna.

Den kritik man kan rikta till metoden är den bygger på minnen som informanten har skapat. Det är svårt att avgöra hur sanningsenliga informantens minnen är och hur de har påverkat informantens sätt att tolka det den upplever idag och även i framtiden. Eftersom forskaren inte kan gå tillbaka och kontrollera sanningshalten i det som sägs är det extra viktigt att forskaren litar det som informanten berättar. Man ska vara tydlig och öppen med forskarens egen förförståelse, tillvägagångssättet och analysförfarandet. Vi upplevde en ömsesidighet mellan oss och informanterna. Vi hade ett gott samarbete som var byggt på förtroende. Vi upplevde inte att våra informanter förskönade det som hänt långt tillbaka vilket kan finnas en fara i. De hade utifrån sina erfarenheter byggt upp strategier för hur de skulle hjälpa och stötta sina söner.

Forskaren är en del av studien, inte bara en observatör utan det sker en interaktion mellan informant och forskare. Under intervjun hade vi ett frågeformulär som vi utgick ifrån men eftersom de var båda mycket öppna och villiga att berätta sin livshistoria ledde de samtalet efter en stund och vi behövde endast vid några tillfällen ställa frågor för att nå syftet med samtalets innehåll. De sa vid något tillfälle att de var intresserade av att studien görs för det skulle kunna hjälpa många föräldrar att bli medvetna om hur de skulle kunna stötta sina barn i skolarbetet. När vi i telefonsamtal återkommit för att få komplettera historien har de varit positiva.

Metoden är induktiv och det betyder att vi försöker beskriva det informanterna berättar ur ett inifrånperspektiv. Metoden är som bäst när man kommer in på subjektets innersta. Man fokuserar på personen som intervjuas, samtidigt som det ger en bild av det samhälle personens berättelse utspelar sig i. Att skriva ingående berättelser ställer stora etiska krav på forskaren vad det gäller anonymitet och integritet för informanten och det

är viktigt att inte skriva på ett sådant sätt att det kan skada informanten. Det är inte ett problem om man medvetandegör det för informanten och sig själv som forskare. Goodson & Sikes (2001) beskriver livshistorieforskning som ett pussel där man ser det förflutna och nutid som pusselbitar som hör ihop, och de menar att nuet alltid är närvarande i en persons förflutna historia

I en life-history studie har Muchmore (1999) utvecklat fyra kriterier för att kunna göra ett urval av data och vi använde också dem när vi arbetade med vår datainsamling.

Kriterierna består av fyra frågor:

1. Är det relevant?
2. Är det sant?
3. Är det nödvändigt?
4. Är det etiskt korrekt?

Vi har använt oss av de här fyra kriterierna och när det gäller det första kriteriet har vi hela tiden fått påminna oss om studiens syfte och vi har fråga oss om det är relevant i förhållande till det. I det andra kriteriet menar Muchmore (1999) att han har förlitat sig på sin förmåga att gå bakom det som sägs och han menar att det var lättare då han hade en relation till sin informant. Det hade varit svårare om informanten vore anonym eftersom det är en subjektiv sanning som uppstår mellan intervjuaren och informanten. Vi har ingen tidigare relation till våra informanter men vi har ändå försökt gå bakom det som sägs. Det tredje kriteriet innebär att han frågade sig huruvida informationen var nödvändig för den berättelsen han försökte skapa eller för den allmänna kvaliteten för hans skrivande. Både Lydias och Mohammeds berättelser innehåller många olika intressanta områden men vi har försökt att endast belysa de som är nödvändiga för de berättelser vi försöker skapa som kan relateras till vårt syfte. I det fjärde och sista kriteriet handlar om den etiska dimensionen av studien och Muchmores studie innehåller ingen personlig information och det gör inte vår studie heller. Muchmore (1999) framhåller även att man bör utesluta information som man tror kan skada eller vålla obehagskänslor för deltagarna och det har även vi tagit hänsyn till i vår studie.

Det är viktigt när man tolkar livsberättelser att de används för att demokratisera och vidga våra uppfattningar och de bidrar därmed till att öka förståelsen i kvalitativa forskningsintervjuer (Kvale & Steinar 1997). Slutsatsen om vårt metodval visar efter denna analys om metoden att livshistoriametoden har varit passande och gett oss svar på vårt syfte.

KAPITEL 6 – Sammanfattning av studien och förslag till vidare forskning

Under arbetes gång framkom flera faktorer som enligt vår tolkning har haft betydelse för sönernas skolgång.

De betydelsefulla faktorerna

Vårt syfte med studien var att med hjälp av life-history metoden, bidra med en fördjupad förståelse av hur föräldrar med utländsk bakgrund upplever och erfar sitt liv under ankomsten till Sverige. Vår forskningsfråga är, att genom flerkulturella föräldrars livshistorier förstå och beskriva vilka faktorer som har haft betydelse för sönernas skolgång och studieresultat.

Som vi har nämnt tidigare är vårt resultat inte generaliserbart eftersom vår studie endast baseras på två informanternas utsagor men samtidigt kan vi inte bortse från att två personer från två olika länder och som inte har någon relation till varandra ger en samstämmig bild av sina erfarenheter av sitt liv i Sverige. Vi anser att vi har uppnått vårt syfte eftersom vi har fått en fördjupad förståelse för hur föräldrar med utländsk bakgrund upplever sin första tid i Sverige. Det har varit viktigt för Lydia och Mohammed att integreras och därför har de valt att inte bosätta sig i segregerade områden. Känslan av utanförskap i sina hemländer och deras upplevelser av orättvisa kan ha gjort dem mer mottagliga för de svenska normerna. Mohammed beskriver att det tog fem år innan de blev bjudna på kräftskiva i det lilla samhället som de bor i och även om han inte uttrycker det rakt ut har ackultureringsprocessen varit arbetsam och långsam.

Vi har placerat Lydia och Mohammed mellan den bilkulturella familjen och den assimilerade familjen och anledningen är att informanterna berättar om både positiva och negativa aspekter från sina hemländer men de har inte brutit helt med sin ursprungskultur. Det har däremot barnen gjort under grundskoletiden då de inte ville kännas vid sin utländska bakgrund. Skammen över sitt ursprung har minskat hos sönerna ju äldre de har blivit och Lydia svarar att han är syrian när någon frågar var han kommer ifrån trots att det är i Sverige han har växt upp. Mohammed berättar också att hans son också kallar sig iranier trots att han är född i Sverige och frågan är huruvida sönerna själva skapar sin identitet som syrian eller iranier eller om det är konstruerade identiteter som samhället tilldelar dem på grund av deras utseende. Skulle de säga att de är svenskar skulle det förmodligen leda till vidare frågor. Det vore intressant att undersöka om Lydias son har känt sig som syrian hela tiden eller om det är samhället som har skapat den identifieringen på grund av att han inte ser ”svensk” ut.

Maktpositionen mellan en majoritetskultur och en minoritetskultur yttrar sig i informanternas utsagor och Lydia och Mohammed har gjort avkall på vissa saker för att passa in i den svenska majoritetskulturen. Mohammed påpekar att man måste anpassa sig hela tiden och han upplever att han måste göra en del saker som omgivningen förväntar sig av honom såsom att fira jul eller ordna med trädgården. Maktpositionen som återfinns i samhället kan man även finna inom skolan där elever som tillhör minoritetskulturer får stå tillbaka eftersom det interkulturella perspektivet ofta saknas.

Lahdenperä (2004) problematiserar det genom att skriva om den konfliktsituation som uppstår mellan skolans uppgift att socialisera och uppfostra barn, enligt landets rådande värdesystem, samtidigt som de mångkulturella inslagen ska utvecklas. Därför är ett interkulturellt förhållningssätt inom skolan nödvändigt för att bygga broar mellan olika kulturer och för att lärare ska kunna inta en kompletterande position istället för en kompenserande position. Det är ingen lätt uppgift att arbeta ur ett interkulturellt perspektiv inom skolans värld när det förekommer social, etnisk och ekonomisk segregation i samhället. Det inledande citatet i studiens början speglar de föreställningar föräldrar med utländsk bakgrund kan ha om en verksamhet som de inte vet någonting om. Lydias negativa inställning till sonens förskola ändrades först när hon förstod tankarna bakom förskoleplaceringen. Lydia beskriver även vikten att personalens bemötande och vi tycker att det visar att ett interkulturellt förhållningssätt är viktigt för att kunna bemöta föräldrar med utländsk bakgrund och stärka dem i sin föräldraroll.

Många språkforskare lyfter fram hur viktig modersmålsundervisning är för elever med utländsk bakgrund och deras identitet. Våra informanternas erfarenheter styrker bristen på modersmålsundervisning som råder i skolorna. Vi hade väntat oss att föräldrarna skulle tycka att det var ett problem men enligt vår tolkning har det inte haft större någon betydelse för Lydias och Mohammeds söner. Det finns anledning att fundera om aktuell forskning tillskriver modersmålsundervisning mer betydelse ur identitetssynpunkt än vad det faktiskt har.

Avslutningsvis vill vi klargöra de faktorer som vi har identifierat som betydelsefulla för sönerns skolgång. En viktig faktor har varit att barnen har varit trygga i sina familjer och de har haft bra självförtroende. Mohammed uttrycker speciellt att det har varit viktigt för honom att hans son känner sig duktig på något och vi drar slutsatsen att hans egen erfarenhet av att vara duktigt på fotboll hjälpte honom genom svåra stunder.

En annan betydelsefull faktor som har påverkat sönerns skolgång är föräldrarnas tillägnelse av det svenska språket. Språket är nyckeln till att komma in i samhället och både Lydia och Mohammed har arbetat aktivt med det, vilket leder oss vidare till vår tredje och sista faktor som är föräldrarnas integrering och deras anpassning till majoritetskulturen.

Det har varit viktigt för Lydia och Mohammed att integrera sig i det svenska samhället och deras ursprungskultur har få stå tillbaka under tillägnandet av majoritetskulturen. Maktförhållandet som gör majoritetskulturen överordnad minoritetskulturen ledde till skamkänslor hos sönerna vilket föräldrarna tog hänsyn till. Den assimilerade familjen har brutit med sin ursprungskultur men det har inte Lydia och Mohammed gjort fullt ut även om de har ansträngt sig för att anpassa sig för sina söners skull. Det innebär att de har fått försaka eller förneka sin ursprungskultur och vi hävdar att ett interkulturellt förhållningssätt från skolan kan bidra till att både föräldrar och elever med utländsk bakgrund inte ska behöva känna att de måste bryta med sin utländska härkomst för att passa in. Föräldrarnas olika livsval har haft stor betydelse för sönerns skolgång och det är inte en ”slump” att det har gått bra för just Lydias och Mohammeds söner.

Förslag till framtida forskning

Lydia föreslår att skolan ska inbjuda till ”föräldraskola” där det samtalas om förväntningar skolan och föräldrar har på varandra. Många föräldrar tror inte, enligt henne, att de kan bidra med något i skolan och för sina barn. De intar en passiv hållning därför att de känner sig osäkra på svenska skolans sätt att fostrar och socialisera elever och för att de känner sig i underläge på grund av sina språksvårigheter. Skolan känner sig också osäkra på en kultur som de inte vet något om.

I den forskningsöversikt som Vetenskapsrådet (2010-06-03) tagit fram påtalar man att det råder brist på forskning om de nyanländas villkor i skolans vardag. Bland annat en punkt som vi i vår studie uppmärksammat är relationer mellan hem och skola. Enligt Nihad Bunar behövs det mer forskning om vilka strategier elever har för att ta sig igenom denna period i deras liv?

Vi menar att också att det också behövs vidare forskning för att se vilka strategier föräldrar har. Det behövs även studier som utgår från föräldrarnas egna perspektiv och som låter dem komma till tals, och studier som förmår komplettera intervjuer som den hittills nästan uteslutande använda datainsamlingstekniken med deltagande observationer.

Referenslista

- Asplund, J. (1987a). *Det sociala livets elementära former*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Backman, Jarl. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Studentlitteratur AB, Lund.
<http://www.clarte.nu/index.php?option=com_content&task=view&id=5707&Itemid=26> (acc. 2010-05-12)
- Genetic Psychology Monographs, (75, 43-88). *Farväl till klasskamraterna*, Olle Josephson
Tidskriften, Clarté 3/06
<[www.globalis.se/Laender/Irak/\(show\)/indicators](http://www.globalis.se/Laender/Irak/(show)/indicators)> (acc. 2010-04-26)
- Realia om landet Irak
- Brune, Ylva. (2000). *Stereotyper i förvandling*. Svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar Utrikesdepartementet, Enheten för Mellanöstern och Nordafrika, Mena-projektet.
- Brune, Ylva. (2002). *I Maktens (o)lika förklädnader*. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige. Redaktörer Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari. Stockholm. Bokförlaget Atlas.
- Cederberg, Meta. (2006). *Utifrån sett – inifrån upplevt: några unga kvinnor som kom till Sverige i tonåren och deras möte med den svenska skolan*. Malmö högskola.
- Cole & Knowles. (2001). *Lives in context: The art of life history research*. Walnut Creek, California: Alta Mira Press.
- Darling, N. & Steinberg, L.(1993). *Parenting style as context: An integrative model*. Psychological Bulletin, 113(3), 487-496.
- Daun, Åke, Ehn, Billy & Sjögren, Annick. (1988). *Blandsverige – Om kulturskillnader och kulturmöten*. Carlssons bokförlag.
- de los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana. (2005). *Intersektionalitet*. Liber.
- Dunn, J & Plomin, R.(1990). *Separate lives: Why siblings are so different*. New York: Basic Books.
- Franzén Elsie. (2001). *Att bryta upp och byta land*, Natur och Kultur.
- Goldstein-Kyaga, K & Borgström, Maria. (2009). *Den tredje identiteten - ungdomar och deras familjer i det mångkulturella, globala rummet*. Södertörns högskola.
- Goodson & Sikes. (2001). *Life History in Educational Settings: Learning from lives*, Buckingham, Open University Press.
- Goodson, Ivor F. (2005). *Vad är professionell kunskap? förändrade värderingar av lärares yrkesroll*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyden Lars-Christer och Hyden, Margareta, red. *Att studera berättelser samhällvetenskapliga och medicinska perspektiv* s. 83 (1997) Falköping: Liber.
- Hyltenstam, Kenneth. (red.) (1996). *Tvåspråkighet med förhinder*, Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige. Studentlitteratur
- Håkansson, Gisela. (2003) *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Studentlitteratur AB.
<<http://infovoice.se/fou/bok/10000025.htm>> (acc 2010-05-23) Vetenskapsteori
Webbmaster Ansvarig utgivare: Doc. Ronny Gunnarsson
- Johansson, Anna. (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Studentlitteratur.
- Jonsson, Rickard. (2007). *Blatte betyder kompis*. Om maskulinitet och språkanvändning i en högstadieskola. Stockholm: Ordfront förlag.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lahdenperä, Pirjo. (1997). *Invandrarbakgrund eller skolsvårigheter*. En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrarbakgrund. Stockholm: HLS

Lahdenperä, Pirjo. (2004). *Interkulturell pedagogik - vad, hur och varför?* I P. Lahdenperä (red.), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Göran. (2007). *Skamfilad*. Cordia.

Lorentz & Bergstedt (red), (2006). *Interkulturella perspektiv: pedagogik i m ångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.

Muchmore, James A. (1999). *Toward an Understanding Life-History Research*. (1999) Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association Montreal, Quebec, Canada, (April 19-23, 1999).

Muchmore, James A. (2000). *Methodological and Ethical Considerations in a Life History Study of Teacher Thinking*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, Los Angeles.(April 2000).

Möller, Försund. (2003). *Konflikter och konflikthantering - fyra chefers berättelser*. 60 p i konflikthantering. Institutionen för arbetsvetenskap. Göteborgs universitet.

Nashmil, Aram & Bildt, Carina. (2004). *Osynliga framtidsdrömmar?* Nyinvandrade ungdomars möte med den svenska skolan. Arbetsliv i omvandling 2004:4. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

<www.ne.se/assimilation/1127917> (acc 2010-05-20)

Otterup, Tore. (2005). *Jag känner mej bara begåvad*. Göteborgs universitet.

Pérez Prieto, H. (2006). *Historien om räven: Om klasskamrater och skolan på en liten ort - ur ett skol- och livsberättelse perspektiv: Forskningsrapport*. Karlstads universitet.

Regeringens proposition *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning* 2009/10:89 (besökt 2010-05-25)

Runfors, Ann. (2003). *Mångfald, motsägelser och marginaliseringar*. Prisma bokförlag.

Salminen-Karlsson, Minna. (1994). *Att berätta och tolka liv: metodologiska problem i nyare life history-forskning*. Linköpings universitet.

SCB, Demografiska rapporter (2007:2) *Barn, boendesegregation och skolresultat*, Statistiska centralbyrån, 2007.

Schjellerup Nielsen, Helle. (2006). *Gemenskap och utanförskap*. Liber.

<www.skolverket.se/content/1/c6/02/00/49/nyanlandaochlarande.pdf. > (acc den 2010-05-10)

Vetenskapsrådets studie om nyanlända och lärande <www.skolverket.se> (acc den 2010-04-06)

Svenska för invandrare är grundläggande utbildning i svenska språket och om det svenska samhället för vuxna som inte har svenska som modersmål. Bunar Nihad

Lpfö 98 är baserad på SKOLFS 1998:16 förskolans läroplan

Den senaste läroplanen för gymnasieskolan och de övriga frivilliga skolformerna (komvux, gymnasiesärskolan och särsvux) trädde i kraft den 1 juli 1994. I skollagen anges skolans grundläggande uppdrag om de övergripande målen för skolans verksamhet. Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål.

Läroplanen för den frivilliga skolan - Lpf 94

<www.skolverket.se/content/1/c6/02/00/49/lite_i_skymundan.pdf>(acc 2010-04-25)

Kortversion av rapporten: ”Lite i skymundan...” En kartläggning av nyanlända barn och ungdomars introduktion i Östergötlands tretton kommuner. Jenny Nilsson, 2009

<http://www.swedenabroad.com/Page___76117.aspx>(acc 2010-04-20)

Realia om landet Iran

Skutnabb- Kangas, Tove m fl. (1986). *Minoritet, språk och rasism*. Malmö: Liber

Stattin, H & Kerr, M. (2000). *Parental monitoring: A reinterpretation*. Child Development, 71, 1072–1085.

Strandberg, Max. (2003). *Föräldrarnas energi kommer till klassen*. Kritisk utbildningsskrift (nr. 111).

SOU 2006:79 Integrationens svarta bok Agenda för jämlikhet och social sammanhållning

Thomsson, Heléne. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Taylor, Charles (1994) *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos

Interkulturell lärarutbildning mot grundskolans senare år och gymnasiet, 270 - 330 högskolepoäng
<http://utbdb.sh.se/apps/planer/new/show_p_Syll.asp?code=P2102&pid=37&lang=swe>(acc 2010-05-30)

Westen, D. (1996). *Psychology: Mind, brain, & culture*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Volgsten, Ulrik. (2005a). *Den sensationella löpsedeln*. Del 1: historia och implicit etik. Nordicom Information 27(1).

Wellros, Seija. (1998). *Språk, kultur och social identitet*, Lund: Studentlitteratur.

Åsberg, R.(2001;4:270–292). *Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen*. Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik. Pedagogisk Forskning i Sverige.

Bilaga1

2010-02-11

Ingela Gyllspång och Jessica Lundmark, båda yrkesverksamma lärare som studerar Magisterprogrammet i pedagogik på Skövde Högsskola

Kursledare: Kennert Orlenius, docent i pedagogik

Syftet med studien

- Försöka förstå och beskriva hur föräldrar med flerkulturell bakgrund upplever lärares bemötande och vilka förväntningar föräldrar har på sina barns skolgång.
- Undersöka vilka förutsättningar föräldrar upplever att skolan ger unga män med annan kulturell bakgrund för att nå de resultat under sin gymnasietid som krävs för att utbilda sig till det yrke man önskar.

Inför intervjun vill vi ge dig möjlighet att fundera kring:

- Din barndom och ungdomstid
- Din egen skolgång
- Ditt liv som vuxen (i ditt gamla och ditt nya hemland)
- Ditt möte med den svenska skolan
- Din delaktighet och inflytande som förälder i skolan
- Dina förväntningar och ditt bemötande av den svenska skolan
- Skolans förväntningar och bemötande av dig som förälder
- Beskriv någon situation under sitt barns skolgång som du särskilt kommer ihåg

Den metod som vi har tänkt använda är Life history och det som utmärker den metoden är att man tittar på olika faser i livet och hur det påverkar människors tänkande och handlande. Vi garanterar dig konfidentialitet genom att aidentifiera dig i studien och namn och platser som skulle kunna härleda till dig byter vi ut. Det är endast vi som kommer ha tillgång till intervjumaterialet.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta oss:

Tel till Ingela xxxxxxxx

Tel till Jessica xxxxxxxx

Stödfrågor till samtalet som är av betydelse för oss i informantens livshistoria:

Bakgrund- barndom och ungdom

Variifrån kommer föräldern? från landsbygd eller stad, arbete hemma
Familjen utseende, många barn, var i syskonskaran
Socialt nätverk – hur beskriver du det?
Föräldrars syn på utbildning, talade man om skolan hemma
Från en utbildad familj grundskola, gymnasium, högskola (universitet)
Vilka faktorer har påverkat din skolgång och synen på utbildning? (religion)
Hur upplevde du att det var att gå i skolan? Styrkor/svagheter?
Favoritämne, läxor, prov, lärarens roll.
Vad påverkade yrkesvalet?
Hur var dina föräldrars delaktighet i din skola och i din utbildning?

Bakgrund – vuxenlivet

Vad har varit ditt arbete utanför hemmet som vuxen i ditt hemland och nu?
Vad har påverkat din inställning till skola och utbildning? (gender)
Bildade du familj och födde barnen i ditt hemland?
Fick du kontakt med skolan i Sverige innan ni flyttade hit?
Socialt nätverk i Sverige

Bakgrund – barnets

Hur bedömer du ditt barns modersmålkunskap? (hemma – skolan, tal och skrift)
Har ditt barn varit i ditt hemland?
Har ditt barn gått i skola i ditt hemland?

Mötet med svenska skolan

Hur var första kontakten med svenska skolan och dina barns lärare?
Vad pratade ni om? språk, seder och traditioner, religion,
Hur upplevde du mötet? Hur upplevde ditt barn mötet?
Hur har mötet med svenska skolan påverkat din inställning till skolan som institution?
Har du upplevt några språkliga hinder och i så fall hur har det hanterats?

Delaktighet i svenska skolan som förälder

Har du upplevt några förväntningar på dig som förälder i skolan?
Besök i klassrummet el skolavslutningar, föräldramöten, utvecklingssamtal, telefonkontakt.
Får ditt barn hemuppgifter som du hjälper till med?
Hur upplever du ditt inflytande eller medverkan i skolan?

Föräldrarnas bemötande och förväntningar

Vad har du för förväntningar på ditt barns skolgång och resultat?
Samtalar ni om yrkesval och studieresultat med ert barn? Dina önskemål, genomförbara,
Samtalar ni om undervisningen i skolan hemma?

Lärares bemötande och förväntningar

Vad gjorde skolan för att ta emot ditt barn från början? (tolk, hemspråksundervisning, språkträning)
Vilka negativa/positiva faktorer har påverkat ditt barns skolgång?
Hur höll skolan kontakt med er som föräldrar?
Vad stod i fokus under utvecklingssamtalen?
Hur har yrkesvägledningen sett ut inför ditt barns yrkesutbildning?
Hur har ditt barn blivit bemött av sina lärare?
Hur motiverar lärarna ditt barn för att nå goda studieresultat? Ge exempel.